

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Světových dějin

Diplomová práce

Tomáš Vojáček

Konec jedné éry?

**Olympijská idea na přelomu milénia
a cesta k postmoderním olympijským hrám**

The End of an Era?

**The Olympic Idea at the Turn of the Millennium,
and the Path to the Postmodern Olympic Games**

Praha 2015

Vedoucí práce: prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. srpna 2015

.....
Tomáš Vojáček

Chtěl bych poděkovat prof. PhDr. Martinu Kovářovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Abstrakt

Diplomová práce je analýzou rozsáhlé transformace olympijského hnutí, k níž došlo na konci 20. století. Největší pozornost je věnována významu XXIII. letních olympijských her v Los Angeles, považovaným za zásadní milník v dějinách novodobého olympismu. Úvodní kapitola nastiňuje podstatu krize, již olympijské hnutí na konci sedmdesátých let čelilo. Druhá kapitola popisuje komplikace související s přidělení her Los Angeles. Třetí a čtvrtá kapitola na příkladu XXIII. olympiády analyzuje revoluci ve sportovním marketingu. Cílem páté kapitoly je v kontextu sovětského bojkotu demonstrovat nutnost finanční nezávislosti olympijského hnutí. Poslední dvě kapitoly mapují komercializaci olympijského hnutí, reformy MOV a věnují se rovněž diskuzi ohledně aktuálnosti olympijských hodnot.

Abstract

This thesis is an analysis of the extensive transformation of the Olympic movement, which occurred at the end of the 20th century. The main focus is on the importance of the XXIII Olympiad in Los Angeles, regarded as a major milestone in the history of the modern Olympic movement. The introductory chapter deals with the 1970s' crisis of the Olympic movement. The second chapter describes the complications related to the allocation of the Olympic Games to Los Angeles. Based on the XXIII Olympiad, the third and the fourth chapter analyse the revolution in Olympic marketing. The objective of the fifth chapter is to demonstrate the need for the financial independence of the Olympic movement in the context of the Cold War, the Soviet boycott in particular. The last two chapters deal with the commercialization of the Olympic movement, the reform of the IOC and the discussion regarding the timeliness of the Olympic values.

Klíčová slova (česky):

Olympijské hry, sport, Los Angeles 1984, komercializace, Juan Antonio Samaranch, olympijský marketing, TOP, bojkot

Klíčová slova (anglicky):

Olympic Games, Sport, Los Angeles 1984, Commercialization, Juan Antonio Samaranch, Olympic marketing, TOP, boycott

Obsah

Diplomová práce	1
Úvod.....	7
1. Olympijské hry od obnovení ke krizi.....	11
2. Olympijský oheň na cestě do Los Angeles	15
3. „Man for All Seasons“: Peter V. Ueberroth a Los Angeles 1984 jako příklad komercializace olympijských her.....	20
4. „Made in America“: Amerikanizace olympijských her a olympijský marketing v praxi.....	26
5. Nad Los Angeles zataženo: sovětský bojkot na stránkách amerického tisku	30
6. Hry na prodej? Transformace a komercializace olympijského hnutí.....	44
7. Olympijská idea na přelomu milénia	50
Závěr	56
Použité zdroje a literatura.....	58
Nevydané prameny.....	58
Vydané prameny	61
Denní tisk	62
Odborná literatura	63
Internetové zdroje.....	66
Přílohy	67

Úvod

Olympijské hry bezpochyby představují nejvýznamnější a nejsledovanější sportovní událost na světě. Miliony diváků u televizních obrazovek každé čtyři roky s napětím sledují své oblíbené atlety, bojující o privilegium vystoupit na pódium určené vítězům. Tak vypadají olympijské hry dnes, na úsvitu 21. století. Během své více než stoleté historie ale prošly rozsáhlou transformací a čelily mnohým krizím. Ta nejvážnější spojená s politizací a komercializací vypukla na počátku sedmdesátých let, kdy členové Mezinárodního olympijského výboru (MOV) nedokázali rozpoznat význam společensko-hospodářských změn a v souladu s nimi účinně reformovat – do značné míry konzervativní – olympijské hnutí.

V kontextu studené války proto stále častěji docházelo ke zneužití olympijských her pro politické účely. Vměšování vládních autorit, doping i rostoucí náklady spojené s organizací her, to vše v očích kritiků stálo v ostrém kontrastu vůči původním olympijským ideálům, představeným na konci 19. století Pierrem de Coubertinem. Série bojkotů v letech 1976–1984, stejně jako finanční bankrot XXI. letních olympijských her v Montrealu, navíc významně oslabily prestiž olympijského hnutí. Glenn Dickey ze *San Francisco Chronicle* tak v předvečer her v Los Angeles (1984) reagoval na stížnosti čtenářů týkající se ztráty olympijských hodnot následujícím způsobem: „Mám pro vás novinu. Olympijské ideály jsou už padesát let mrtvé. Pouze jsme tomu odmítali uvěřit.“¹ Situace sice nebyla tak vážná, jak tvrdil, olympismus přesto čelil rozsáhlé krizi ohrožující budoucnost sportovního hnutí.

Orwellovský rok 1984 a XXIII. letní olympijské hry v Los Angeles je v tomto ohledu možné považovat za přelomové období v dějinách moderního olympijského hnutí. Na základě studia archivních materiálů, dobového tisku a odborné literatury budu analyzovat jeho transformaci a současně se pokusím vysvětlit, proč olympijské hry v Los Angeles znamenaly „konec jedné éry“. V popředí mého zájmu budou i další otázky: Představovaly hry v Los Angeles zásadní milník v dějinách olympijského hnutí? Jakou roli sehrály při jeho transformaci? Znamenalo zapojení soukromého sektoru záchranu olympijských ideálů nebo naopak konec tradičního olympismu?

---

¹ *San Francisco Chronicle*, 5. květen 1984, s. 81.

Je poněkud překvapivé, že navzdory popularitě sportu zůstává téma transformace olympijských her v české historiografii téměř neprobádané. Pozornost historiků bývá v případě Los Angeles obvykle soustředěna především na politický rozměr sportu a problematiku bojkotu (KOLÁŘ, František, *Boycott or Non-Participation? On the Absence of Czechoslovakia from XXIIIrd Olympiad in 1984 in Los Angeles*, in: *Journal of Olympic History*, Vol. 14, No. 2, August 2006.), přičemž vliv historicky prvních her organizovaných čistě na komerční bázi na budoucnost olympijského hnutí, zůstává opomenut. Výjimku v našem prostředí představuje práce *Hry na prodej: hry 23. olympiády v Los Angeles: zákulisí a příprava 23. her olympiády Los Angeles 1984 – výsledková dokumentace* (Praha 1986), jež ale v duchu komunistické propagandy důsledně opomíjí veškeré pozitivní aspekty této transformace. Mým cílem je tuto skutečnost alespoň částečně napravit.

Co se týče struktury, práce je rozdělena do sedmi kapitol. První, věnovaná obecným dějinám olympijského hnutí, si na základě domácí i zahraniční odborné literatury klade za cíl objasnit plný rozsah krize, jíž olympismus na počátku osmdesátých let 20. století čelil. Druhá kapitola se detailně zabývá činností Organizačního výboru pro hry v Los Angeles (LAOOV). Na základě archivních materiálů, dobového tisku a oficiálních olympijských zpráv jsem se snažil demonstrovat, že bez diplomatického umění a mimořádného úsilí členů LAOOV, by vedení MOV nikdy nerevidovalo Olympijskou chartu a nesvěřilo pořadatelsví her neziskové organizaci. Třetí a čtvrtá kapitola jsou věnovány komercializaci olympijských her. Na příkladu Los Angeles 1984 detailně analyzuji marketingové programy LAOOV, které zásadním způsobem změnilly finanční strukturu her a poprvé v dějinách vyústily v revoluční zisk přesahující 200 milionu dolarů. V páté kapitole jsem se pomocí dobového tisku snažil dokázat, že právě finanční nezávislost poskytla LAOOV možnost zůstat tváří v tvář sovětskému bojkotu i nátlaku americké vlády, apolitickým. Cílem šesté kapitoly bylo demonstrovat, jakým způsobem MOV převzal inovace představené v Los Angeles a využil je k vytvoření vlastního, globálního marketingového programu, s nímž vstoupil do nového tisíciletí jako uznávaná instituce disponující mimořádným společenským vlivem. Sedmá kapitola se následně zamýšlí nad tím, zda globální role, jíž na konci 20. století MOV přijal, není v rozporu s původními olympijskými hodnotami.

Při práci jsem vycházel především ze studia archivních materiálů, dobového tisku, vydaných pramenů, ale také z domácí i zahraniční odborné literatury. Pokud jde o konkrétní prameny, pracoval jsem především s fondy uloženými v Olympijském studijním a informačním centru MOV v Lausanne. Co se týče přípravy her v Los Angeles, hlavní zdroj informací představovala korespondence členů organizačního výboru (*Correspondence of the Organizing Committee of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles*). Pro analýzu marketingových strategií LAOOV byly zásadní fondy *Contracts between the IOC and the Organizing Committee of the 1984 Summer Games in Los Angeles* a *Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles*. K problematice bojkotu pak: *Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cutting* či *Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Reviews*.

Důležitou část mé práce tvoří analýza dobového tisku. V kapitole věnované bojkotu jsem pracoval zejména s deníkem *Los Angeles Times*, jehož korespondenti věnovali XXIII. hrám značnou pozornost již od počátku olympijského cyklu. V časovém intervalu duben – červenec 1984, kdy probíhal otevřený dialog mezi LAOOV, MOV a Národním olympijským výborem Sovětského svazu (SSSROV), jsem ale soustředil pozornost i na další zdroje (*International Herald Tribune, The Guardian, The Register*). K reakcím zmíněných novin je třeba poznamenat, že názorově nevytvářely žádný uniformní proud, s cílem tendenčně podpořit hry, naopak, i jinak spíše pozitivistické *Timesy* poměrně často kritizovaly postoje a kroky americké vlády či organizačního výboru.

Nelze opomenout ani význam oficiálních olympijských zpráv veřejně přístupných na webové stránce <http://www.la84.org/>. Zásadní pro můj výzkum byl logicky *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles* (1984). Unikátnost této publikace spočívá v tom, že obsahuje veškeré informace týkající se her od přípravných prací až po výsledky jednotlivých soutěží. Prostřednictvím *LA84 Foundation* (odkaz výše) jsem rovněž získal přístup ke všem ročníkům oficiálního měsíčníku MOV, vydávaného pod názvem *Olympic Review*, na jehož stránkách olympijští funkcionáři pravidelně informovali o dění uvnitř MOV.

Pokud jde o odbornou literaturu, nelze nezmínit Alfreda Senna a jeho práci *Power, Politics and Olympic Games* (Champaign 1999) věnovanou politizaci

olympijského hnutí. Co se týče komercializace, považují za zásadní kolektivní monografii *Stagging the Olympics: The Event and Its Impact* (Sydney 1999), v případě globálního marketingového programu MOV pak doporučují studii odborníka na olympijský marketing, Scotta Martyna, *Exploiting the Olympic Mystique: The Origins of the First International Marketing Program* (in: *NASSH Proceedings*, 2001). Z domácí odborné literatury stojí za zmínku publikace Českého olympijského výboru pod názvem *Olympismus* (DOVALIL a kol., Praha 2001), která přehledně představuje dějiny olympijského hnutí se zvláštním důrazem na olympijské hodnoty a tradice. Ideologické transformaci olympijského hnutí se věnoval rovněž Karel Wendl, jenž v práci *The International Olympic Committee in Years 1980–1994*, (in: *Critical Reflections on Olympic Ideology: Second International Symposium for Olympic Research*, October 1994) kriticky analyzuje poslední dvě dekády 20. století.

1. Olympijské hry od obnovení ke krizi

V průběhu své více než stoleté existence prošlo olympijské hnutí rozsáhlou proměnou. Na konci 19. století představovaly olympijské hry největší svátek všech sportovců, kteří prostřednictvím amatérského sportu uváděli v život ideály olympismu. Jeho základem bylo soupeření v duchu *fair play* a úcta k soupeři, což mělo vést k fyzické i duševní kultivaci člověka. Zakladatel Mezinárodního olympijského výboru (MOV), francouzský pedagog, baron Pierre de Coubertin,² se dokonce domníval, že „olympijské hry jsou ideální arénou k vyjádření soutěživosti národů i efektivním a přirozeným civilizačním nástrojem.“³ Veškeré záležitosti týkající se olympismu řídil MOV založený v červenci 1894 ve spolupráci s lokálními národními výbory (NOV).⁴ Jak se ale olympijská rodina rozrůstala, bylo pro sportovní funkcionáře stále obtížnější zachovat MOV „nezávislý a nepodřízený jakékoliv protektorátní vládě.“⁵

Olympijské hnutí se formovalo postupně. Na první dvě dekády je možné nahlížet jako na formativní období novodobého olympismu. Zatímco olympiáda v Athénách (1896) zaznamenala mimořádný úspěch, spojení příštích her v Paříži (1900) a St. Louis (1904) se světovou výstavou vyústilo v jejich rozložení do několika měsíců a sportovní soutěže se tak do určité míry staly pouze jakýmsi „zpestřením“ pro návštěvníky výstavních pavilonů.⁶ Kredit nejuznávanější sportovní události získaly zpět až hry v Londýně (1908) a především ve Stockholmu (1912), obvykle považované za první moderní olympiádu.⁷ Navzdory obavám Pierra de Coubertina zůstávalo olympijské hnutí až do první světové války stranou politických tlaků a spíše než o zajištění nezávislosti se MOV musel starat o popularizaci olympismu. Coubertinův

---

² Baron Pierre de Coubertin (1863–1937), původním jménem Pierre de Frédy byl francouzský pedagog a historik, jenž proslul jako zakladatel moderních olympijských her. Stal se prvním generálním sekretářem MOV a roku 1896 jeho v pořadí druhým prezidentem. Za 29 let ve službách olympijského hnutí se zasloužil o popularizaci olympismu, podílel se na formování Olympijské charty (1921), navrhl olympijskou vlajku, heslo i symbol („*Citius, Altius, Fortius*“). Své funkce se vzdal pro hrách v Paříži (1924) a až do své smrti v roce 1937 zůstal čestným předsedou MOV. Pochován je ve Švýcarském Lausanne, kam v průběhu první světové války situoval sídlo MOV. Více srv. MACALOON, J. John, *The Great Symbol: Pierre de Coubertin and the Origins of the Modern Olympic Games*, Chicago 1984.

³ SEKOT, Aleš, *Sport a politika: sociologická perspektiva*, in: SLEPIČKOVÁ, Irena – SLEPIČKA, Pavel (eds.) *Sport a Politika*, Praha 2010, s. 15.

⁴ DOVALIL, Josef a kol., *Olympismus*, Praha 2004, s. 64.

⁵ Tamtéž, s. 45.

⁶ YOUNG, C. David, *A Brief History of the Olympic Games*, Oxford 2004, s. 156.

⁷ Tamtéž.

strach se ale brzy ukázal jako oprávněný, protože sportovní hnutí zůstávalo, i navzdory úsilí MOV, s politikou vždy neodmyslitelně provázané.

Po hrůzách první světové války získaly olympijské hry jako symbol míru silný morální akcent a jejich prestiž logicky vzrůstala. Antverpy (1920), Paříž (1924) a Amsterdam (1928) je možné vnímat jako zlatou éru olympismu, kdy zásadní problém tížící MOV představoval stále obtížněji definovatelný amatérismus.⁸ Doba „nevinnosti“ definitivně skončila s XI. olympijskými hrami v Berlíně (1936). Adolf Hitler, dříve odsuzující olympijské hry jako „vynález židů a svobodných zednářů“, se po uchopení moci rozhodl využít politický potenciál největšího sportovního svátku k propagaci úspěchů nacistického Německa.⁹ Poprvé v dějinách se tak amatérský sportovní festival proměnil na megalomanskou událost s ohromnými náklady na výstavbu monumentálních sportovních komplexů, stejně jako se objevily první výzvy k přesunutí či bojkotu her.¹⁰

Druhá světová válka znamenala významný předěl v dějinách olympijského hnutí, do jehož čela se dostávali členové nové generace, kteří museli řešit, zda humanistická idea amatérského sportu představuje v poválečném světě stále ještě nosný koncept.¹¹ Hry v Londýně (1948) ukázaly, že olympijské hodnoty zůstávají aktuální a vyplatí se za jejich zachování bojovat. Se vstupem Sovětského svazu do olympijské „rodiny“ a vypuknutím studené války se ovšem MOV dostal do pozice smířčího soudce, již se od svého vzniku snažil vyhnout.¹² XV. letní olympijské hry v Helsinkách (1952) se tak poprvé proměnily na jedno z „bojišť“ studené války.

Její první období (1952–1972) spadající do prezidentství Averyho Brundage¹³ bylo, navzdory napjatým mezinárodním vztahům, relativně klidné. Některé státy se sice

---

⁸ PAČUT, Miroslav, *Politika v dějinách olympijských her*, in: SLEPIČKOVÁ, Irena – SLEPIČKA, Pavel (eds.) *Sport a Politika*, Praha 2010, s. 100.

⁹ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 65.

¹⁰ KOLÁŘ, František, *Bojkoty olympijských her*, in: SLEPIČKOVÁ, Irena – SLEPIČKA, Pavel (eds.) *Sport a Politika*, Praha 2010, s. 107.

¹¹ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 66.

¹² Tamtéž.

¹³ Avery Brundage (1887–1975) byl americký atlet a sportovní funkcionář, který stál v letech 1952–1972 v čele MOV. Zúčastnil se olympijských her ve Stockholmu (1912), kde soutěžil v pětiboji a desetiboji. Brundageovo prezidentství je charakteristické jeho zarytým odporem vůči profesionalizaci a komercializaci olympijských her. Díky tomu se dostával do střetů nejen s ostatními členy MOV chápajícími nutnost reformy olympijského hnutí, ale především se zástupci jednotlivých sportovních federací. Jeho konzervativní postoj sice přispěl k zachování hodnot amatérského sportu, do značné míry

prostřednictvím her snažily plnit své politické cíle, MOV se přesto dařilo nepodléhat mocenským tlakům a zůstat apolitickým.¹⁴ Současně ale olympijští funkcionáři nedokázali následovat hospodářský a technologický pokrok spojený s poválečnou érou, stejně jako ignorovali skutečnost, že principy amatérského sportu ztrácí na aktuálnosti. Modernější vybavení a zázemí zapříčinilo růst výkonnosti atletů a mediální revoluce povzbudila soukromý sektor k expanzi do světa sportu. Brundage v duchu zakladatelů olympijského hnutí přesto i nadále prohlašoval, že komercializace představuje pro hry zničující hrozbu.¹⁵

Krátkozrakost tohoto tvrzení prokázala sedmdesátá léta. V noci z 5. na 6. září 1972 unesla skupina palestinských teroristů 11 izraelských olympioniků přímo z olympijské vesnice v Mnichově.¹⁶ O čtyři roky později bojkotovaly africké státy olympijské hry v Montrealu (1976). Důvodem bylo porušení rezoluce OSN o přerušení styků s Jihoafrickou republikou ze strany novozélandských rugbyistů.¹⁷ XXII. letní olympiáda v Moskvě (1980) byla znehodnocena bojkotem 67 států v čele s USA jako trest za sovětskou invazi do Afghánistánu z prosince 1979. V kontextu studené války tak nebylo příliš překvapivé, když se o čtyři roky později Sovětský svaz a země Východního bloku rozhodly nezúčastnit her v Los Angeles (1984).¹⁸

Hostitelská města navíc stále častěji podléhala megalomanským sklonům a zvyšovala náklady na budování moderních, architektonicky dokonalých sportovních komplexů.¹⁹ Hry přitom do velké míry závisely především na státních dotacích, což jen utvrzovalo politické funkcionáře v přesvědčení, že disponují právem do nich zasahovat.

---

ale zapříčinil problémy, jimž hry v následujících dekáдах musely čelit. Více srv. GUTTMANN, Allen, *The Games Must Go On: Avery Brundage and the Olympic Movement*, New York 1984.

¹⁴ Názorným příkladem jsou letní olympijské hry v Melbourne (1956). Kvůli Suezské krizi se Irák, Libanon a Egypty rozhodly hry bojkotovat, protože MOV odmítl odepřít účast Francii a Velké Británii. Rovněž čínská výprava se z Melbourne vrátila domů a následně vystoupila z MOV, na protest proti uznání Tchaj-wanu za součást olympijské „rodiny“. Sílu a nezávislost MOV nejlépe demonstruje skutečnost, že navzdory eskalující studené válce se mu podařilo přimět sportovce rozděleného Německa, aby nastoupili jako jednotná výprava pod společnou vlajkou. KOLÁŘ, *Bojkoty...*, s. 109.

¹⁵ TOMLINSON, Alan, *The Commercialization of the Olympics: Cities, Corporations and the Olympic Commodity*, in: YOUNG, Kevin – WAMSLEY, Kevin (eds.), *Global Olympics: Historical and Sociological Studies of Modern Games*, Oxford 2005, s. 1.

¹⁶ Celkem zahynulo 11 Izraelců. Část z nich byla zabita přímo v olympijské vesnici, ostatní zemřeli při neúspěšném pokusu německé policie osvobodit zajatce na Mnichovském letišti. Prezident Brundage po krátké smuteční pauze trval na pokračování her. PAČUT, *Politika...*, s. 103.

¹⁷ Africké státy požadovaly zákaz účasti Nového Zélandu, kvůli utkání novozélandských rugbyistů s výběrem Jihoafrické republiky, jež uplatňovala politiku *apartheidu*. *Olympic Review*, No. 107–108, September – October 1976, s. 463.

¹⁸ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 23.

¹⁹ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 67.

Organizátoři her v Montrealu se pokusili problémy s financováním a závislostí na vládních autoritách vyřešit zapojením rekordního počtu sponzorů, jak se ale ukázalo, více partnerů nutně neznamenalo vyšší zisk. Náklady přesahující hranici 1,5 miliardy amerických dolarů zapříčinily zadlužení města, z něhož se Montreal vymanil až v roce 2006.²⁰

Olympijské hnutí na počátku osmdesátých let tak postrádalo prestiž, jíž disponovalo v minulých dekáдах. Bylo velice obtížné přesvědčit veřejnost o pozitivních hodnotách amatérského sportu, když v průběhu největšího sportovního festivalu kvůli politickým cílům umírali nevinní atleti a supervelmoci je využívaly k propagaci vlastního politického systému. Montreal navíc demonstroval finanční rizika neodmyslitelně spojená s organizací olympijských her, málokdo tak mohl být v květnu 1978 překvapen, když na 80. zasedání MOV v Athénách zůstal pouze jediný kandidát na uspořádání her v roce 1984 – Los Angeles. Naděje i obavy olympijských funkcionářů a světové veřejnosti proto směřovaly ke kalifornské metropoli. Organizátoři hodlali překonat problémy, jimž olympismus čelil ve spolupráci se soukromým sektorem a slíbili světu uspořádat v souladu s olympijskou tradicí „spartánské“ hry, které navrátí olympijskému hnutí zašlou slávu.

---

²⁰ KOVÁŘ, Martin, *Město a hry: Příběh londýnských olympiád*, Praha 2012, s. 276.

2. Olympijský oheň na cestě do Los Angeles

Navzdory krizi, již olympijské hnutí v sedmdesátých letech 20. století procházelo, se XXIII. letní olympijské hry v Los Angeles nerodily snadno.²¹ Ačkoliv sportovní tradice byla v jižní Kalifornii velice silná, o čemž svědčí i fakt, že kandidatura Los Angeles z roku 1978 představovala třetí pokus v řadě,²² značné komplikace paradoxně způsobili právě samotní obyvatelé kalifornské metropole odmítající přispět na organizaci her ze svých daní.²³ Prezident SCCOG John Argue²⁴ chápal daňové poplatníky obávající se, že v případě finančního krachu budou deficit platit ze své kapsy, k čemuž došlo o dva roky dříve v kanadském Montrealu. Právě montrealský příklad znamenal poučení, proto, když v dopise ze 14. dubna 1977 požádal John Argue starostu Los Angeles Toma Bradleyho²⁵ o pomoc s organizací olympiády, patřičně

---

²¹ Příčiny spočívaly v jak v politice MOV, tak i Amerického olympijského výboru (USOV). Prezident MOV Lord Killanin (1914–1999) tvrdil, že vztah Spojených států s olympismem nebyl nejšťastnější. Konzervativní irský lord, jenž získal vzdělání v Etonu, Cambridgi a na Sorbonně byl zastáncem tradičního amatérismu, proto logicky oponoval „revolučním“ tendencím amerického sportu charakterizovaným stipendii pro atlety. Ve stopách svého předchůdce Averyho Brundage (1887–1975) vystupoval také vůči komercializaci olympijských her, proto do poslední chvíle váhal, zda povolit soukromým korporacím podílet se na organizaci her v Los Angeles. Více o jeho životě a vztahu k olympismu srv. KILLANIN, Lord, *My Olympic Years*, London 1983. Poté, co se roku 1956 ucházelo o organizaci her několik amerických měst, jež proti sobě vedla tvrdou kampaň, udělil MOV olympijské hry raději australskému Melbourne. USOV se následně zasadil o přijetí legislativy umožňující jmenovat za Spojené státy pouze jediného kandidáta. Los Angeles tak muselo přesvědčit kromě výkonného výboru MOV také členy USOV, že je tím nejhodnější kandidátem za USA. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 7,

²² První letní olympijské hry se v Los Angeles uskutečnily v roce 1932. Navzdory finanční krizi zaznamenaly nečekaný úspěch. Zúčastnilo se jich 1408 atletů ze 37 zemí, kteří se utkali ve 14 sportech a 135 disciplínách. Souboje nejlepších amatérských sportovců shlédlo 1 247 580 diváků. Za mimořádný úspěch byl považován finanční zisk přesahující milion dolarů, jenž inspiroval podnikatele a sportovní funkcionáře, aby hry přinesli zpět. Za tímto účelem byl vytvořen *Southern Californian Committee for the Olympic Games* (SCCOG), jehož cílem byla mimo jiné také podpora amatérského sportu v USA. Právě členové SCCOG stáli za neúspěšnými pokusy z předchozích dvou olympijských cyklů, stejně jako za úspěšnou kandidaturou pro rok 1984. *The Games of the Xth Olympiad, Los Angeles, 1932: Official Report*, s. 108.

²³ KOVÁŘ, *Město...*, s. 272.

²⁴ John C. Argue (1932–2002) byl úspěšný právník a podnikatel. Shodou okolností se narodil měsíc před zahajovacím ceremoniálem her v roce 1932. V roce 1978 se jako člen vyjednávacího výboru zasloužil o návrat her do Los Angeles. Na samotné organizaci olympiády se ale osobně nepodílel. Po schválení Los Angeles jako hostitelského města se vrátil k právníkové praxi. Od roku 1995 byl předsedou *Amateur Athletic Foundation* (AAF).

²⁵ Tom Bradley (1917–1918) byl v letech 1973–1993 třicátým osmým starostou Los Angeles a současně prvním Afro-Američanem, jenž tento úřad v jihokaliifornské metropoli zastával. Od nástupu do úřadu Bradley aktivně podporoval SCCOG a jeho snahy navrátit olympijské hry do Los Angeles. Zejména v městské radě musel čelit odporu svých republikánských oponentů, jež olympiádu odmítali. V letech 1982 a 1986 neúspěšně kandidoval na post guvernéra Kalifornie a v obou případech byl poražen republikánským kandidátem Georgem Deukmejianem.

zohlednil také požadavky obyvatel města.²⁶ Za těchto podmínek městská rada garantovala spolupráci a o necelý měsíc později tak mohl starosta Bradley oficiálně oznámit kandidaturu Los Angeles na XXIII. letní olympijské hry.²⁷

John Argue ani Tom Bradley na jaře 1977 s největší pravděpodobností netušili, že jejich „křížová výprava“ s cílem navrátit největší sportovní svátek do kalifornské metropole potrvá více než rok a půl. První vážné starosti jim způsobil požadavek USOV, aby obyvatelé Los Angeles oficiální cestou vyjádřili svou podporu olympijským hrám.²⁸ Mezi druhým a desátým srpnem tak *Field Research Company* realizovala průzkum veřejného mínění, jehož výsledky sice zajistily schválení kandidatury Los Angeles ze strany USOV, na druhou stranu ale do velké míry předznamenaly budoucí problémy mezi organizačním výborem her a MOV.²⁹

Ty začaly vyplouvat na povrch již v lednu 1978. SCCOG prostřednictvím dopisu informoval lorda Killanina o svém záměru financovat hry na nezávislé komerční bázi, prezident však ve své odpovědi důrazně požadoval, aby za jejich organizaci převzalo plnou finanční zodpovědnost také hostitelské město.³⁰ Navzdory rozdílným postojům byla v květnu 1978 na 80. zasedání MOV v Athénách letní olympiáda pro rok 1984 provizorně přidělena Los Angeles pod podmínkou, že do konce července dojde

---

²⁶ Požadavkem obyvatel Los Angeles bylo kompletní zproštění finančních závazků vůči hrám. Aby organizátoři předešli zatížení daňových poplatníků, rozhodli se realizovat hry ve spolupráci se soukromým sektorem. Analýza finančních závazků montrealského organizačního výboru jasně potvrdila, že nejvyšší výdaje jsou tradičně spojeny s výstavbou nových sportovních areálů, čemuž hodlali předejít renovací stávajících sportovišť v jižní Kalifornii. Peníze ze soukromých firem a úsporná opatření tak představovaly základ finanční strategie LAOOV. Kompletní rozpočet XXI. olympiády viz *The Games of the XXIst Olympiad, Montréal, 1976: Official Report*, s. 58. SENN, Alfred, *Power, Politics and Olympic Games*, Champaign 1999, s. 190.

²⁷ *Olympic Review*, No. 127, May 1978, s. 285.

²⁸ Po nedávných zkušenostech z roku 1976, kdy MOV vybral za dějiště zimních olympijských Denver ve státě Colorado, jenž ale následně svou kandidaturu odvolal, čímž zostudil USOV, zvýšily sportovní autority své nároky vůči budoucím kandidátům. Proto USOV požadoval důkaz, že obyvatelé vybraných regionů mají o olympiádu zájem. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 8.

²⁹ Sedmdesát procent respondentů sice projevilo o olympijské hry zájem, polovina z nich však pouze za předpokladu, že se na jejich financování nebudou podílet přímo ze svých daní. Výkonný výbor USOV shledal tuto odpověď za uspokojivou, proto 26. září 1977 potvrdil Los Angeles jako oficiálního amerického kandidáta pro rok 1984. *Los Angeles Times*, 26. září 1977, s. 15.

³⁰ Tato odpověď nebyla v žádném případě překvapivá. Pravidlo olympijské charty č. 4 (znění z roku 1978) jednoznačně definovalo, že národní olympijský výbor, organizační výbor a hostitelské město společně sdílí odpovědnost za realizaci her, včetně té finanční. Tento dodatek byl schválen po krachu her v Montrealu, aby v případě dalšího bankrotu nemohla být vina za neúspěch svalována na MOV. Projednán byl na 79. zasedání MOV v Praze v červnu 1977. Žádost městské rady o zproštění finanční odpovědnosti proto musel nejprve schválit výkonný výbor. IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, 79th I.O.C Session, Prague, 15th–18th June 1977, s. 16.

k vyjednání detailů týkajících se jejího financování.³¹ Zarputilost, s níž konzervativní Killanin odporoval modernizaci olympijských her, nejenže byla obtížně pochopitelná, ale navíc určitým způsobem ohrožovala samotnou existenci novodobého olympismu. Los Angeles zůstalo po odstoupení Teheránu na zasedání MOV v Aténách jediným kandidátem a olympijskému hnutí poprvé v historii vážně hrozilo, že pokud vedení MOV nevyhoví požadavkům obyvatel Los Angeles, hry v roce 1984 se nemusí vůbec uskutečnit.³²

Za důležitý mezník ve vyjednávání je možné považovat 1. červen 1978, kdy starosta Bradley jmenoval Organizační výbor pro hry v Los Angeles, jenž za něj v dialogu pokračoval.³³ Členové LAOOV dali lordu Killaninovi dožadujícímu se sdílení finanční odpovědnosti v souladu s chartou poměrně záhy jasně najevo, že pokud nebude město plně zproštěno finančních závazků, bude lepší se her vzdát.³⁴ Po neúspěchu montrealského jednání z 19. června se podobně vyjádřil také starosta Bradley, když v dopise adresovaném výkonné ředitelce MOV Monique Berliouxové³⁵ vzkázal, že pokud se podmínky nezmění, předloží městské radě návrh na stažení kandidatury.³⁶ Hlasitě se ozýval také jeden z nejzarytějších skeptiků v městské radě Bob Ronka, jenž

---

³¹ Tento termín byl kvůli rozdílným postojům ohledně převzetí finanční odpovědnosti opakovaně posouván. Ke shodě došlo až 1. září 1978. IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, 80th I.O.C Session, Athenes, 17th–20th May 1978, s. 22.

³² SENN, *Power...*, s. 190.

³³ Dále jen LAOOV. Výbor tvořili zástupci soukromého sektoru, kteří jednali s MOV o financování a budoucí podobě her. Tvořilo jej sedm členů ve složení John Argue, Roodney Rood, David Wolper, Howard Allen, Justin Dart, William Robertson a Paul Ziffren. Jednalo se úspěšné manažery, jejichž zkušenosti byly pro úspěch rozhovorů zásadní. Většina z nich se později ujala důležitých rolí při organizaci her. Podrobnější pozornost jednotlivým osobnostem bude věnována v příští kapitole. *Olympic Review*, No. 197, March 1984, s. 168.

³⁴ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 10.

³⁵ Monique Berliouxová (1925) byla klíčovou osobností ve vyjednávání kontraktu mezi MOV a Los Angeles. V roce 1948 se jako plavkyně zúčastnila olympijských her v Londýně. Od roku 1967 pracovala jako tisková mluvčí prezidenta Averyho Brundage a o čtyři roky později se stala výkonnou ředitelkou MOV. Během prezidentství lorda Killanina byla vůdčí osobností olympijského hnutí. Jako první pragmaticky souhlasila se vstupem soukromého sektoru do organizace her a svou autoritou dokázala o nutnosti tohoto kroku přesvědčit i konzervativního Killanina. Prezident LAOOV Peter Ueberroth ve své biografii dokonce jasně naznačil, že kontaktovat prezidenta jinak, než přes výkonnou ředitelku bylo téměř nemožné. O svou moc přišla po nástupu Juana Antonia Samaranche, jenž se rozhodl vést jednání s LAOOV osobně. Berliouxová těžce nesla omezení svých pravomocí, proto roku 1985 podala demisi. Více o jejím vztahu k olympijskému hnutí srv. DAVENPORT, Joanna, *Monique Berlioux: Her Association With Three IOC Presidents*, in: *Citius, Altius, Fortius*, Vol. 4. No. 3, Autumn 1996.

³⁶ IOC Archives, C-J01-1984/34, Correspondence of the Organizing Committee of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles, 1977–1978, Letter by Kenneth Reich to Monique Berlioux, 19 June 1978.

opakovaně deklaroval, že bude bojovat „zuby, nehty“ proti podepsání jakéhokoliv dokumentu, který by mohl město finančně poškodit.³⁷

Tvrdá linie – pro mnohé možná překvapivě – slavila již na počátku léta první úspěchy. Bylo by ovšem mylné hledat jejich příčinu pouze v novém „konfrontačním tónu“. Jednání se posunulo z mrtvého bodu zejména díky aktivnímu přístupu diplomatů LAOOV, jimž se podařilo získat podporu USOV, vyjádřenou v memorandu z New Yorku. Na jeho základě se LAOOV a USOC zavázaly přijmout veškerou finanční zodpovědnost za organizaci olympijských her namísto Los Angeles.³⁸ Memorandum představovalo silnou zbraň při jednání s MOV zejména poté, co se USOV v půli července zaručil za dorovnání případného deficitu v rozpočtu her.³⁹ Madame Berliouxová následně dokázala přesvědčit Killanina i potřebnou většinu ve výkonném výboru, že LAOOV má ve spolupráci s USOV k uspořádání největšího sportovního svátku veškeré předpoklady.⁴⁰

Se zněním smlouvy mezi MOV a městem Los Angeles souhlasil rovněž starosta Bradley, jenž po více než rok a půl dlouhém vyjednávání konečně dosáhl svého cíle – přivést hry do Los Angeles a přitom ochránit obyvatele města před dodatečným zdaněním. Mohl tak v rozhovoru pro *Times* hrdě konstatovat: „Kontrakt ... plně chrání Los Angeles. Město nebude za žádných okolností odpovědné za finanční operace, deficit či jiné výdaje.“⁴¹ Rada ratifikovala dohodu s MOV 10. října, přičemž o měsíc později obyvatelé Los Angeles schválili dodatek k městské chartě, výslovně zakazující využití komunálních fondů za účelem financovat olympiádu.⁴² Finální dokument potvrzující Los Angeles jako dějiště XXIII. letních olympijských her byl podepsán 1. března 1979 ve švýcarském Lausanne.⁴³

Zdlouhavé vyjednávání mezi organizačním výborem a MOV odhalilo několik zajímavých skutečností. Olympijské hnutí na konci sedmdesátých let nepochybně

---

³⁷ *Los Angeles Times*, 30. srpna 1978.

³⁸ Součástí prohlášení byl také dodatek o rozdělení případného zisku v poměru 40 % pro USOV, 20 % pro národní sportovní organizace a zbylých 40 % na rozvoj amatérského sportu v Kalifornii. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 10.

³⁹ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 10.

⁴⁰ *Los Angeles Times*, 1. září 1978, s. 6.

⁴¹ Namísto finanční odpovědnosti, jak bylo uvedeno v chartě, se Los Angeles ve smlouvě zavazovalo pouze dodržovat olympijská pravidla, přičemž jeho závazky na státní úrovni převzal USOV a na regionální soukromý LAOOV. *Los Angeles Times*, 1. září 1978, s. 6.

⁴² *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles 1984*, s. 9.

⁴³ *Olympic Review*, No. 137, March 1979, s. 177.

procházelo rozsáhlou krizí. MOV si obvykle mohl vybírat hostitele pro další olympijský cyklus z několika kandidátů, v roce 1978 však zbyl pouze jediný – Los Angeles. Důvod představovaly především finanční náklady spojené s organizací her. MOV v minulosti kladl potenciálním organizátorům podmínky, které musely nutně akceptovat v plném znění, pokud chtěli ve výběrovém řízení uspět. Kontext nominace Los Angeles popsany výše této tradici zdaleka neodpovídal. Městská rada definovala své požadavky jasně – pokud nebude město zproštěno finanční odpovědnosti, svou kandidaturu stáhne, čímž by vážně ohrozilo již tak nejistou budoucnost olympijského hnutí. Jeví se jako pravděpodobné, že v případě zájmu jiného vážného kandidáta by Los Angeles neuspělo, tak jako při předchozích dvou volbách. Dokonce i lord Killanin musel uznat vážnost situace a navzdory osobním antipatiím umožnil převést finanční odpovědnost města na LAOOV a USOV. Jednalo se o revoluční rozhodnutí, které v dějinách moderního olympismu nemělo obdoby, v porovnání se vstupem soukromého sektoru do organizace her se ale může zdát nicotné. Olympijské hnutí na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let tak jednoznačně stálo na konci jedné éry. Úspěch Los Angeles 1984 měl znamenat milník na cestě k moderním hrám, neúspěch naopak možný konec olympijské myšlenky.

3. „Man for All Seasons“: Peter V. Ueberroth a Los Angeles 1984 jako příklad komercializace olympijských her

John Argue nedlouho po podepsání kontraktu mezi městem a MOV v rozhovoru pro *Los Angeles Times* výstižně poznamenal: „Klíčem k úspěchu je najmout toho správného muže.“⁴⁴ Tím mužem byl Peter V. Ueberroth, zvolený 26. března 1979 správní radou LAOOV do jeho čela.⁴⁵ Nově jmenovaný prezident musel čelit mnohým výzvám, z nichž tu nejdůležitější představovalo financování her. Z analýzy rozpočtu předchozích olympiád jasně vyplývalo, že organizátoři čerpali většinu finančních zdrojů z vládních grantů a loterie, což v případě Los Angeles nebylo možné.⁴⁶ Ueberrothovi a jeho spolupracovníkům tak nezbylo než pro záchranu olympijských her hledat alternativní řešení.⁴⁷

Cílem organizačního výboru bylo, jak prohlásil Paul Ziffren, „uspořádat přátelské hry určené atletům z celého světa...“⁴⁸ Ideál představoval sportovní festival poskytující potřebné zázemí a pohostinnost v souladu s olympijskou tradicí, přičemž komercializace měla být omezena na nezbytné minimum za účelem zajistit

---

⁴⁴ IOC Archives, C-J01-1984/26, Executive Board of the 1984 Summer Games in Los Angeles: Correspondence and Biographies, *Los Angeles Times*, Ueberroth Wants a Profit by Penelope McMillan.

⁴⁵ Celým jménem Peter Victor Ueberroth (1937) byl vzorem amerického byznymena. V pouhých 22 letech se stal viceprezidentem a spoluvlastníkem cestovní společnosti *Trans International Airlines*. Roku 1963 založil svou vlastní firmu *First Travel Corporation*, z níž v následujících letech vytvořil druhou největší cestovní agenturu ve Spojených státech s více než 1500 zaměstnanci. Organizační výbor potřeboval do svého čela silného a inovativního lídra, jenž by kreativně a efektivně dokázal překonat finanční obtíže, jimž olympijské hnutí v poslední dekádě čelilo. V ideálním případě mělo jít o člověka se zkušenostmi s řízením nadnárodní firmy s obratem přes 100 miliónů s pozitivním vztahem ke sportu a s praxí ve vyjednávání na mezinárodní bázi. Ueberroth, vášnivý golfista a tenista, bývalý hráč vodního póla, jemuž pouze těsně unikla nominace na olympijské hry v Melbourne (1956), zosobňoval všechny z nich. První nabídku představenstva sice odmítl, druhé výzvě ale neodolal. K jeho vzpomínkám na olympijské hry v Los Angeles viz UEBERROTH, Peter a kol., *Made in America: His Own Story*, London 1986.

⁴⁶ Loterie byla ve státě Kalifornie nelegální, finance z regionálních zdrojů nedostupné, protože obyvatelé Los Angeles schválili v listopadu 1978 dodatek, jenž zakazoval spoluúčast města na financování her. Co se týče vládních dotací, navzdory tomu, že pro zimní olympijské hry v Lake Placidu (1980) vláda poskytla grant 53 milionu dolarů, kalifornské metropoli podporu nepřislíbila. *Olympic Review*, No. 175, May 1982, s. 259.

⁴⁷ Mezi jeho nejbližší spolupracovníky patřili členové výkonného výboru LAOOV: Paul Ziffren, David Wolper a Harry L. Usher. Paul Ziffren (1914–1991) byl vynikající advokát. V letech 1953–1960 byl členem Národního výboru demokratické strany a od roku 1957 také členem poradního výboru. V LAOOV zastával pozici předsedy správní rady. Harry L. Usher (1939–2000), výkonný viceprezident a generální manažer LAOOV. Jeho specializací bylo reklamní právo, proto zodpovídal zejména za podpisy sponzorských smluv a licenčních dohod. David Lloyd Wolper (1928–2010) byl hollywoodský producent. Zodpovídal za prodej televizních práv. Mimo jiné režíroval zahajovací a závěrečný ceremoniál. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 14–16.

⁴⁸ *Olympic Review*, No. 170, December 1981, s. 715.

solventnost.⁴⁹ V červnu 1979 proto LAOOV najal společnost *Arthur Young & Co.* a *Peat, Marwick & Mitchell Co.* k vypracování pětiletého finančního plánu. Výsledek zveřejněný o několik měsíců později nejprve vyzníval optimisticky: olympijské hry jsou realizovatelné s minimálním rozpočtem 347 milionu dolarů, přičemž předpokládaný zisk ze sponzoringu, prodeje televizních práv a vstupenek měl činit 368 milionů dolarů.⁵⁰ Ačkoliv se ve srovnání s cenou minulých olympiád jednalo o „nicotnou“ částku,⁵¹ neměl prezident Ueberroth mnoho důvodů k radosti. Analýza moskevského a montrealského rozpočtu totiž naznačila, že získat zmíněné miliony z nevládních zdrojů bude manažersky obtížný úkol.⁵² Management LAOOV tak během prvních dvou let činnosti (1979–1980) upínal pozornost zejména na zajištění finančních zdrojů.

Ueberroth poprvé prezentoval světu svou marketingovou strategii na 83. zasedání MOV v Moskvě.⁵³ Jejím základem bylo minimalizovat nákladky spojené s výstavbou nových areálů a současně maximalizovat efektivitu sponzorských smluv. Firmy se zájmem o spojení své značky s olympijskými hrami, byly rozděleny do tří kategorií: oficiální sponzor,⁵⁴ oficiální dodavatel⁵⁵ a licenční partner.⁵⁶ Jejich počet byl

---

⁴⁹ IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, 84th Session of the International Olympic Committee, Baden-Baden, from 29th September to 2nd October 1981, s. 4–10.

⁵⁰ S předpokládaným ziskem 116 milionů za sponzoring, 105 milionů za prodej televizních práv, 92 milionů za vstupné a zbylých 55 milionů z filatelického a numismatického programu a dalších zdrojů se, jednalo o první olympijské hry kompletně financované soukromým sektorem. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 304.

⁵¹ Moskva i Montreal mohly spoléhat na rozsáhlou finanční podporu regionálních i národních autorit. Pro porovnání, cena olympijských her v Montrealu dle oficiálního reportu překročila hranici miliardy a půl amerických dolarů, přičemž dnes víme, že se zdaleka nejednalo o konečnou částku. *The Games of the XXIst Olympiad, Montréal, 1976: Official Report*, s. 58. Náklady XXII. letní olympiády v Moskvě pak přesáhly hranici miliardy rublů. *Official Report of the Games of the XXIIInd Olympiad Moscow*, 1980, s. 524.

⁵² Zatímco Los Angeles potřebovalo získat ze sponzoringu přinejmenším 116 milionu dolarů, Montreal a Moskva vydělaly tímto způsobem dohromady pouhých 17 milionů. Podobně tomu bylo i s prodejem televizních práv: zisk Montrealu představoval 32 milionu dolarů, Los Angeles potřebovalo více než třikrát tolik. Aby bylo vůbec možné hry uskutečnit, musel LAOOV zásadním způsobem zvýšit finanční zapojení soukromého sektoru a zefektivnit management. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 233.

⁵³ IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, Minutes of the 83rd IOC Session, Moscow, 15th July–3rd August 1980, s. 16.

⁵⁴ Do kategorie „Oficiální sponzor“ patřily nadnárodní korporace, jež byly schopné poskytnout příspěvek v minimální hodnotě čtyř milionů dolarů v hotovosti, službách či zboží. Díky tomu získaly exkluzivní právo používat označení „Oficiální sponzor“ a olympijské symboly, včetně maskota her pro propagaci a reklamu. Sponzoři se také podíleli na výstavbě nových sportovišť, čímž získali dlouhodobé spojení s veřejným místem. Příkladem byl *McDonalds's Olympic Swim Stadium* či *Southland Olympic Velodrome*. Tato forma spolupráce byla výhodná rovněž pro LAOOV, protože se tak zbavil výdajů, které vedly k zadlužení Montrealu před osmi lety. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 235.

oproti předchozím hrám zredukován za cílem garantovat výrobkům exkluzivitu.⁵⁷ Jednalo se o revoluční krok přijímaný s rozpaky; málokdo totiž věřil, že snížením počtu sponzorů z více než 220⁵⁸ na pouhých 34 lze dosáhnout zvýšení zisku. Část kritiků umlčel Ueberroth již v létě 1980, když jako hlavního dodavatele nealkoholických nápojů podepsal firmu *Coca-Cola* a to za rekordních 12,6 milionu dolarů.⁵⁹ Na tento úspěch navázal organizační výbor prodejem televizních práv. Vyjednávání s americkými stanicemi se ujal Ueberroth osobně, v úzké spolupráci s hollywoodským producentem Davidem Wolperem. Do výběrového řízení, v němž nakonec s rekordní nabídkou 225 milionu dolarů zvítězila televize ABC,⁶⁰ se přihlásilo pět amerických společností, jež dohromady složily deposit ve výši 2,5 milionu dolarů.⁶¹ Celkový zisk z prodeje vysílacích práv přesáhl 286 milionů a společně s příjmy ze sponzoringu tvořil finanční základ dalece přesahující původní odhady.⁶² Jednalo se o mimořádný úspěch, jenž umlčel i nejzarytější skeptiky.

Skepticismus ale záhy vystřídala kritika. Úzké spojení LAOOV se soukromým sektorem vzbuzovalo podezření a nedůvěru mezi členy MOV. Tuto skutečnost pocítil

---

⁵⁵ Pro oficiální dodavatele platila podobná pravidla jako pro sponzory s tím rozdílem, že poskytovali především potřebné sportovní vybavení. Jejich příspěvky se pohybovaly v rozmezí desítek až stovek tisíc dolarů. Šedesát čtyři společnosti smělo využívat označení „Oficiální dodavatel“ a olympijské symboly. GIANNOULAKIS, Chrysostomos – STOTLAR, David, *Evolution of Olympic Sponsorship and Its Impact on the Olympic Movement*, in: *Cultural Imperialism in Action: Critiques in the Global Olympic Trust*, London 2006, s. 181.

⁵⁶ Označení „Licenční partner“ získalo šedesát pět firem, zejména maloobchodníků z jižní Kalifornie. Licenční partneři se soustředili především na prodej upomínkových předmětů a suvenýrů, jako byly hrnky, šály a trička. Ze svých tržeb odváděli 10 % LAOOV. Podobně jako sponzoři a dodavatelé směli na svých výrobcích zobrazovat olympijské symboly. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 23.

⁵⁷ GIANNOULAKIS, *Evolution...*, s. 181.

⁵⁸ Údaj platný pro zimní olympijské hry v Lake Placid 1980. *The Official Report of the XIIIth Olympic Winter Games Lake Placid*, 1980, s. 127.

⁵⁹ Tato dohoda se stala vzorem pro jednání s dalšími sponzory. Bezprostředně po hrách v Moskvě podepsal LAOOV devět smluv se ziskem 30 milionu dolarů v hotovosti a téměř jednou tolik ve zboží. *Time*, 7. ledna 1985, s. 17.

⁶⁰ Konečná cena se skládala ze součtu dvou položek: vysílací práva za 100 milionů dolarů a dalších 125 milionů za produkční služby a status oficiálního provozovatele vysílání. Pro porovnání, Moskva získala z prodeje veškerých televizních práv (ne pouze národních) zhruba 75 milionu dolarů, Montreal pak 32 milionu dolarů. *The Games of the XXIst Olympiad, Montréal, 1976: Official Report*, s. 59. SENN, *Power...*, s. 191.

⁶¹ LAOOC přislíbil MOV, že nepodepíše žádný kontrakt, dokud neskončí olympijské hry v Moskvě. Organizátoři ale nutně potřebovali zdroje na financování přípravných prací, proto po každém ze zájemců požadovali vratný deposit ve výši 500 tisíc dolarů k financování běžných denních operací LAOOV. *Olympic Review* No. 175, May 1982, s. 259.

⁶² Na základě smlouvy o udělení her mezi MOV, LAOOV a OSOV se v dubnu 1978 organizátoři zavázali odvést třetinu zisku z prodeje televizních práv MOV. Jednalo se o povinnou splátku, jež představovala základ financování MOV. IOC Archives, C-J01-1984/42, Contracts between the IOC and the Organizing Committee of the 1984 Summer Games in Los Angeles, 11th April 1978. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 305.

Ueberroth na vlastní kůži v létě 1980 při prezentaci první oficiální zprávy na zasedání v Moskvě, kde byl zástupcem Keni – Reginaldem Alexandrem, nařčen z pokusu „zkazit olympijské hnutí a komercializovat olympijské hry.“⁶³ Kritika zaznívala i z vlastních řad. Vedoucí pododdělení pro kulturní program, Maureen Kindelová, se obávala, že touha po zisku zničí ducha olympijských her, pokud nebude včas učiněno humanistické rozhodnutí.⁶⁴ Podobné argumenty využívala rovněž sovětská propaganda odsuzující snahy Američanů demonstrovat prostřednictvím her ekonomickou sílu.⁶⁵ Prezident LAOOV podobná obvinění opakovaně popíral: „Tento organizační výbor nehodlá světu předávat nějaké poselství... Mnichov chtěl reprezentovat re-industrializovaný, svobodný a přátelský národ. Montreal utratil dvě miliardy dolarů, aby dokázal, že není nevlastním dítětem Spojených států. Moskva přesvědčovala svět, že zastupuje nejvýznamnější socialistický stát s mezinárodně uznávanou ideologií. My nemáme žádné poselství, jen jediný cíl – uspořádat pěkné hry...“⁶⁶ Jeho vysvětlení v únoru 1982 veřejně podpořil olympijský vítěz Bill Tomeey, když prohlásil, že „organizační tým je parta morálních kluků“, kteří ve spolupráci se soukromým sektorem formují budoucnost olympijských her.⁶⁷

Přesto olympiáda v Los Angeles vstoupila do dějin jako symbol komerce, protože její mediální obraz do velké míry určoval dosažený zisk z mimovládních zdrojů,⁶⁸ přičemž úsporná opatření jako nedílná součást strategie LAOOV zůstávala nedoceněna.⁶⁹ Ueberroth ale navzdory stomilionovým ziskům hledal inspiraci v projevu

---

⁶³ SENN, *Power...*, s. 190.

⁶⁴ IOC Archives, C-J01-1984/26, Executive Board of the 1984 Summer Games in Los Angeles: Correspondence and Biographies, *Los Angeles Times*, Ueberroth Wants a Profit by Penelope McMillan.

⁶⁵ Příkladem je vyobrazení olympijského maskota v deníku *Sovětskij sport*, na němž orl Sam namísto tradiční olympijské pochodně zvedá nad hlavu pytel plný dolarových bankovek. Příloha č. 3. IOC Archives, C-J01-1984/51, Mascot of the 1984 Summer Olympic Games in Los Angeles: Correspondence and Picture, 21 November 1982.

⁶⁶ *The Spectrum*, 27. února 1984, s. 10.

⁶⁷ Bill Tomeey (1939) je bývalý americký desetibojař. V letech 1965–1970 se stal mistrem USA. Roku 1965 zvítězil na univerziádě v Budapešti a o dva roky později na Panamerických hrách. Jeho největší úspěch představuje olympijské zlato z her v Mexiku (1968). Ziskem 8193 bodů dosáhl na nový olympijský rekord. *Mexico City Olympic Games Official Report Volume Three, 1968*, s. 120. *The Spectrum*, 27. února 1982.

⁶⁸ Na konci her dosahoval 628 milionu dolarů. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 19.

⁶⁹ LAOOV najal velké množství dobrovolníků pracujících bez nároku na mzdu. Systém tzv. „sportovních komisařů“, kteří zodpovídali za financování jednotlivých sportovišť, představoval efektivní nástroj ke kontrole vyšších investic. Sám Ueberroth šel příkladem, když se vzdal platu 104 000 dolarů a pracoval jako dobrovolník. Výsledkem byl čistý zisk vyčíslený ke třetímu čtvrtletí 1984 na 232, 5 milionu dolarů. LAOOV jej jako nezisková organizace následně rozdělil mezi sportovní instituce, nová sportoviště věnoval univerzitám a vybavení státním institucím. Tento krok mnozí zaměstnanci LAOOV

barona Pierra de Coubertina z roku 1909, v němž zakladatel olympijského hnutí deklaroval: „Hry musí být ryze atletické, důstojnější, nenápadné ... intimnější a především levnější.“⁷⁰ Je možné se domnívat, že Los Angeles až na jeden z nich, většinu uvedených atributů splňovalo.⁷¹

Výjimkou bylo spojení soukromého sektoru s olympijskými hrami, jež rozhodně nepůsobilo „nenápadně“. Nadnárodní korporace i malé firmy, které se sportovním svátkem v Los Angeles spojily značku, očekávaly brzkou návratnost investic, a proto bez váhání využívaly dostupných možností, jak „zvláštní vztah“ s olympijským hnutím přetavit v reálný zisk. Harry Usher tvrdil, že komerční strategie LAOOV „nepředstavuje jediný způsob, my ale věříme, že se může ukázat jako životaschopná a vhodná alternativa pro budoucí hry.“⁷² Usherova slova se brzy potvrdila. V nadcházejících letech soukromý sektor neposkytoval zdroje pouze organizačním výborům jednotlivých her, naopak, mnohé nadnárodní korporace se po nástupu Juana Antonia Samaranch⁷³ do čela olympijské hnutí staly oficiálními partnery MOV.⁷⁴ Z velké části se jednalo o společnosti se sídlem ve Spojených státech, mnohé z nich s vazbami na Los Angeles 1984. Komerencializace olympijských her tak šla ruku v ruce s jejich amerikanizací. Metody manažerů LAOOV a jeho partnerů uvedené do praxe v průběhu XXIII. letních olympijských stály u zrodu moderního olympijského marketingu. Detailnější analýze

---

kritizovali, protože se domnívali, že si za odvedenou práci zaslouží finanční bonusy. Když zvýšení platů navrhla v průběhu her jedna ze sekretárek přímo prezidentu Ueberrothovi, bez váhání jí odpověděl: „Neměla byste pro nás pracovat, pokud nechápete, čeho se zde snažíme dosáhnout.“ *Time*, 7. leden 1985, s. 16.

⁷⁰ *Olympic Review*, No. 175, May 1982, s. 257.

⁷¹ Hry v Los Angeles byly oproti svým předchůdcům podstatně levnější. Zmíněných 628 milionů představovalo pouze zlomek nákladů Moskvy a Montrealu. Přesto díky úsporným opatřením dokázali organizátoři uspořádat důstojnou olympiádu, určenou především atletům. Systém sportovních komisářů, kteří zodpovídali za jednotlivé sporty a komunikovali s mezinárodními sportovními federacemi a národními olympijskými výbory již od počátku roku 1980, přispíval k vytvoření intimní atmosféry, jež do velké míry napomohla k úspěchu her. Organizátoři tak předem znali nároky atletů, a měli proto dostatek času na zajištění ideálních podmínek k tomu, aby sportovci z celého světa mohli v Los Angeles předvést ty nejlepší výkony. Odměnou jim bylo, že většina zahraničních atletů jejich práci ocenila a cítila se v kalifornské metropoli „jako doma“.

⁷² *Olympic Review*, No. 175, May 1982, s. 257.

⁷³ Juan Antonio Samaranch Torelló, Marqués de Samaranch (1920–2010) byl předsedou Španělského olympijského výboru a členem MOV. V letech 1974–1978 zastával pozici místopředsedy MOV, později byl zvolen jeho předsedou (1980–2001). Samaranch se zasloužil o reformu MOV, zabezpečil olympijské hnutí po finanční stránce podpisem sponzorských smluv a dohod s televizními společnostmi. Pozitivně je možné hodnotit i otevření her profesionálním sportovcům. Za třicet let ve funkci čelil Samaranch také rozsáhlé kritice zejména kvůli jeho autoritářským sklonům a četným nařčením z korupce, přesto jeho odkaz zůstává spíše pozitivní. Je označován za zakladatele postmoderních her. Více o jeho životě a vztahu k olympijskému hnutí viz MILLER, David, *Olympic Revolution: The Authorised Biography of Juan Antonio Samaranch*, London 1992.

⁷⁴ Transformaci MOV je věnována šestá kapitola této práce.

těchto metod na příkladu Los Angeles i samotnému procesu amerikanizace bude věnována následující kapitola.

4. „Made in America“: Amerikanizace olympijských her a olympijský marketing v praxi

Úspěch XXIII. letní olympiády v Los Angeles spočíval do velké míry v efektivním financování her. Sponzoři z komerční sféry poskytli navzdory aktuální krizi olympijského hnutí LAOOV enormní finanční i materiální podporu výměnou za garanci exkluzivity svých výrobků. Jednalo se o mistrovský tah manažerů organizačního výboru, jak zajistit potřebné finanční zdroje a zároveň zvýšit prestiž olympijské značky pro stávající i potenciální partnery. Samotná záruka exkluzivity ovšem zisk nutně negarantovala, proto musel LAOOV při vývoji marketingových strategií úzce spolupracovat s marketéry partnerských společností, aby produkty spojené s olympijskou značkou dopravil ke koncovým uživatelům v co největším množství a zároveň je ochránil před podloudným marketingem.⁷⁵ Protože se hry konaly ve Spojených státech, hlavní odbytiště logicky představoval americký trh, na nějž byla kreativní reklamní kampaň primárně zacílena; to se do velké míry podepsalo na veřejném obrazu her a přispělo k jejich amerikanizaci.

Za nositele komerční, propagační i reklamní hodnoty je od roku 1964 možné považovat především oficiální emblém (logo) her.⁷⁶ Kritéria LAOOV ztvárnit dynamické logo vyjadřující nadnárodní i národní rozměr her nejlépe vystihli designéři z *Robert Miles Runyan & Associates*.⁷⁷ Výsledek – pěticípá hvězda v pohybu, jež vzešla ze čtyř tisíců skic a několika stovek neúspěšných nákresů, byla představena současně s oficiálním maskotem her v srpnu 1980.⁷⁸ V grafickém manuálu popsali tvůrci nový emblém následujícím způsobem: „Hvězda symbolizuje nejvyšší lidské aspirace,

---

⁷⁵ Podloudný marketing (*ambush marketing*) znamenal pro olympijské partnery velkou hrozbu. Potenciálu propletených kruhů a olympijského maskota chtěly využít rovněž společnosti, které nezaplatily licenční poplatek a neměly na jejich využití právní nárok. Organizační výbor proto úzce spolupracoval s policií a celní správou na potírání těchto obchodníků. Velké množství zboží přicházelo do Los Angeles zejména přes mexickou hranici a nejčastěji bylo uváděno na trh poblíž známé pláže *Long Beach*.

⁷⁶ Popularita emblémů je spojena s Tokiem 1964, jehož symbolem bylo vycházející slunce a olympijské kruhy. Komerční hodnota emblémů rapidně vzrostla právě v šedesátých letech a to zejména díky rostoucímu vlivu televizního vysílání. Vrcholem byly právě hry v Los Angeles, kdy spojení s logem her stalo základem marketingové strategie LAOOV. *The Games of the XVIII Olympiad Tokyo 1964: The Official Report of the Organizing Committee*, 1964, s. 74.

⁷⁷ Základní podmínkou organizátorů bylo, že emblém musí obsahovat olympijské kruhy, přičemž měl být vizuálně funkční i bez nich. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 244.

⁷⁸ Viz příloha č. 1. IOC Archives, C-J01-1984/51, Mascot of the 1984 Summer Olympic Games in Los Angeles: Correspondence and Picture.

horizontální pruhy rychlost, s níž všichni sportovci usilují o dokonalost, zatímco opakovaný tvar hvězdy implikuje ducha soutěže mezi rovnými tělesnými formami. Barvy symbolu – modrá, bílá a červená – byly do určité míry vybrány pro jejich tradiční význam při udělování cen za první, druhé a třetí místo.⁷⁹ Logo směli se souhlasem organizátorů používat výhradně sponzoři, dodavatelé a licenční partneři, přičemž LAOOV důsledně dbal na to, aby jim poskytl dostatek prostoru na přípravu efektivní reklamní kampaně.⁸⁰

Podobnou roli jako emblém hrál oficiální maskot, jenž animovanou formou zosobňoval kulturu i tradice hostitelské země a současně přispíval k navození osobní atmosféry mezi divákem a sportovním festivalem.⁸¹ V případě Los Angeles tuto funkci plnil Sam, olympijský orel, navržený Robertem C. Moorem ze studia *Walt Disney Production*.⁸² Sam ovšem nebyl pouhou komerční figurkou, ale také symbolem, který významně přispěl k formování veřejného obrazu her. Potenciální vliv nového maskota na společnost byl rozpoznán během srpnového turné po státech, kdy navštívil přes dvacet amerických měst.⁸³ Orel z dílny Walta Disneyho se stal okamžitě miláčkem davů a důvodem, proč Američané s nadšením plnili jeden stadion za druhým. Cílem turné bylo mobilizovat veřejnost a zajistit hrám celonárodní podporu, jež se dle předpokladů LAOOV měla projevit na odbytu jednotlivých sponzorů i při prodeji vstupenek.⁸⁴

Manažeři z řad partnerských firem dokázali maximálně využít potenciálu olympijských symbolů k propagaci svého zboží. Například centrála firmy *Coca-Cola* poskytla všem mimo-americkým divizím návod, jak vést v průběhu olympijského cyklu

---

⁷⁹ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 244.

⁸⁰ Návod, jakým způsobem mohou sponzoři emblém reprodukovat, byl rovněž publikován v grafickém manuálu. Navzdory tomu se stávalo poměrně často, že sponzor po určitou dobu využíval neautorizované logo, jež byl po konzultacích s organizátory zpravidla nucen nahradit autorizovanou verzí. Jako příklad může posloužit emblém použitý společností McDonald's, na němž organizátorům vadilo, že olympijské kruhy jsou více spojené s logem fast foodového řetězce, než s hvězdou v pohybu. IOC Archives, C-J01-1984/43, Emblem of the Olympic Summer Games in Los Angeles: Emblem and correspondence about its protection and commercialization, Letter by Monique Berlioux to Peter Ueberroth, 4th December 1980.

⁸¹ Historicky první maskot byl představen v Mnichově 1972. Symbolem her v Montrealu se stal bobr Amik a fanoušky v Moskvě o čtyři roky později nadchnul medvěd Míša. Plyšových maskotů si nejvíce cenili návštěvníci z řad dětí, není tudíž překvapivé, že zboží s jejich motivem představovalo nejpobulárnější formu suvenýrů. IOC Archives, C-J01-1984/51, Mascot of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Correspondence and Picture, *The History of the Olympic Mascot*.

⁸² LAOOV musel brát ohled na maskota moskevských her Míšu. Proto dostal před kalifornským medvědem přednost orel Sam, jenž jako národní symbol navržený světoznámým americkým studiem symbolizoval podstatu Spojených států. Příloha č. 2.

⁸³ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 586.

⁸⁴ Tamtéž.

úspěšně reklamní kampaň, v níž oficiální maskot i emblém hráli stěžejní roli.⁸⁵ Kampaň pod názvem *Friendship In Any Language*⁸⁶ byla zaměřena na všechny věkové kategorie, s primárním důrazem na nejmladší spotřebitele. Obchodní oddělení připravilo rozsáhlé množství prémiových produktů od oficiálních sklenic se Samem ztělesňujícím jednotlivé sportovní disciplíny, přes sběratelskou edici víček, až po slovosatelny olympijský kvíz.⁸⁷ Tento způsob propagace se ukázal efektivní zejména v kombinaci s televizní reklamou, která nejatraktivnější formou propojovala dynamický *public image* *Coca-Coly* se vzrušující a jedinečnou atmosférou her. Vznikl tak specifický druh olympijského marketingu, založený na tradičních postupech amerických manažerů, kteří dokázali sloučit olympijské hodnoty s reklamou, čímž položili základ pro amerikanizaci her.

Pod tímto pojmem se skrýval pouze soubor marketingových teorií. Ve skutečnosti amerikanizace představovala komplexní propojení hodnot a zvyků charakteristických pro americkou společnost, s olympijskou tradicí. Jako její typický příklad lze uvést angažování představitelů populární kultury, kteří natočili krátké spoty s cílem „ukázat světu, jak skvělé a vstřícné může Los Angeles být.“⁸⁸ Celonárodní

---

⁸⁵ Několika stránková brožura odhalující marketingovou strategii je k dispozici v Olympijském studijním centru v Lausanne. IOC Archives, C-J01-1984/33, Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: List of sponsors and information, *Cola Friendship in Any Language: Promotional Guide*.

⁸⁶ „Přátelství v kterémkoliv jazyce.“ Nadnárodní korporace využívaly podobné výrazy a spojení s olympijským hnutím nejen kvůli zisku, ale rovněž za účelem zlepšit *public image* společnosti. Zpravidla se proto veřejně hlásili k olympijským hodnotám jako je přátelství a *fair play*, navzdory tomu, že jejich obchodní metody vůči nim stály v ostré opozici. O tento fakt se do velké míry opírali kritikové komercializace, přesvědčení, že zásady kapitalistické soutěže tolik typické pro americkou společnost, mají s olympijským duchem pramálo společného. Nic na tom nezměnily ani snahy korporátních sponzorů šířit olympijské hodnoty prostřednictvím informačních publikací vydávaných na vlastní náklady. Viz příloha č. 4. IOC Archives, C-J01-1984/33, Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: List of sponsors and information, *Friendship in Any Language: Promotional Guide*.

⁸⁷ Pro zákazníky z řad dětí byly určeny sklenice a hrnky s motivy her, jednorázové samolepky, omalovánky či sběratelská alba. Nejčastěji zobrazovaný motiv představoval tradičně olympijský orel Sam a Hvězda v pohybu – oficiální symboly her. Velice populární byl rovněž symbol mládežnického sportu – Disneyho Goofy. Dospělé spotřebitele mohly zaujmout oficiální publikace věnované dějinám olympijský her, kolekce plakátů či možnost vyhrát sadu vstupenek v olympijském kvízu. Příklad upomínkových předmětů viz příloha č. 5 a č. 6. IOC Archives, C-J01-1984/33, Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: List of sponsors and information, *Friendship in Any Language: Promotional Guide*.

⁸⁸ Organizátoři záměrně apelovali na národní hrdost obyvatel USA. Hvězdy showbyznysu přesvědčovaly veřejnost o tom, že úspěch her spočívá v týmové spolupráci. Patriotickou povinností Američanů bylo nezklamat důvěru MOV, jenž světil hry do rukou amerického národa. Jako výstižný příklad je možné použít výzvu Montyho Halla (1921), moderátora populární televizní soutěže *Let's Make a Deal*: „Ahoj, jsem Monty Hall...olympijské hry dávají každému z nás možnost zaujmout své místo v dějinách tím, že ukážeme světu, jak přátelští a vstřícní umíme být. Když do toho půjdeme společně, uspořádáme nejlepší hry ze všech. Ujednáno?“ Příspěvky dalších celebrit jako byla například herečka

úspěch zaznamenala iniciativa LAOOV pod názvem *Olympic Spirit Team*.⁸⁹ Výběr složený z mediálně zdatných atletů, schopných veřejně propagovat olympijské hry cestoval po Spojených státech a odpovídal na veškeré otázky týkající se olympiády v Los Angeles.⁹⁰

Vrchol veřejné kampaně představovala pouť olympijské pochodně napříč americkými státy, slavnostně zakončená zažehnutím ohně v kalifornském Koloseu. Spojené státy i hostitelské město se 7. května 1984, v předvečer jejího startu, zdály být připravené.⁹¹ Organizační výbor odvedl dobrou práci a splnil většinu svých slibů. Podařilo se mu zajistit dostatek finančních zdrojů ze soukromého sektoru, minimalizovat náklady spojené s realizací her a efektivní kampaní mobilizovat národ. Vše nasvědčovalo tomu, že Los Angeles opravdu zachrání hry a odstartuje novou olympijskou éru. Optimismus organizátorů i členů MOV se však rozplynul o den později, když Sověti ve večerních zprávách oznámili, že se her v Los Angeles nezúčastní.⁹²

Cathy Lee Crosby či komik Ed McMahon se nesly v podobném duchu. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 595.

⁸⁹ *Olympic Spirit Team* tvořili zpravidla bývalí atleti, kteří měli zkušenost s olympijskými hrami. Během propagačních cest po státech běžně vystupovali v knihovnách, školách, na univerzitách či baseballových stadionech a dalších veřejných místech, kde seznamovali posluchače se svou olympijskou zkušeností. Na požádání LAOOV se snažili v pozitivní světle prezentovat Los Angeles jako olympijské město tím, že při každé zastávce zdůrazňovali: Hry jsou pořádány bez účasti daňových poplatníků. Přes 2,5 miliardy diváků bude olympiádu sledovat v televizi. Olympijské hry zanechají v Los Angeles pozitivní odkaz, protože LAOOV přenechá nové sportovní areály městu, nemluvně o kladném vlivu her lokální ekonomiku. *Olympic Review*, No. 189, July 1983, s. 449.

⁹⁰ *Olympic Review*, No. 189, July 1983, s. 449.

⁹¹ Putování olympijského ohně z New Yorku do Los Angeles bylo vrcholným projevem amerikanizace her. Zájemci měli možnost si za 3000 dolarů zakoupit právo absolvovat kilometrový běh s olympijskou pochodní. Celková vzdálenost, již pochodeň urazila, dosahovala 19 tisíc kilometrů. Poutě zahájili současně vnuk legendárního pětibojaře a desetibojaře Jima Thorpa (1887–1953) s Ginnou Hemphillovou, vnučkou čtyřnásobného olympijského vítěze Jesseho Owense. Po nich štafetu převzal Abel Kiviat (1892–1991) jako poslední žijící medailista ze Stockholmu 1912. Tito čestní běžci symbolizovali ideály her, ale současně také sílu americké sportovní tradice. Navzdory tomu, že veškerý výtěžek přesahující 30 milionů dolarů byl určen na rozvoj mládežnického sportu, bývá olympijská štafeta kritiky odsuzována jako jeden z nejhorších rysů komercializace her. *People*, 7. květen 1984.

⁹² KOLÁŘ, *Bojkoty...*, s. 112.

5. Nad Los Angeles zataženo: sovětský bojkot na stránkách amerického tisku

Ačkoliv v jinak slunné jižní Kalifornii prší pouze zřídka, nad Los Angeles se od okamžiku, kdy americký prezident Jimmy Carter⁹³ ohlásil plánovaný bojkot her v Moskvě, začaly stahovat mraky, hrozící vichřicí, jež mohla smést jak XXIII. letní olympijské hry, tak samotné olympijské hnutí. Na první pohled se sice zdálo, že největší starosti organizátorům způsobilo vyjednávání s MOV ohledně zproštění finanční odpovědnosti hostitelského města či shánění finančních prostředků na realizaci olympijských her, skutečnost byla ale do jisté míry odlišná. Obojí představovalo pro LAOOV velkou výzvu. Ueberrothovi manažeři se s ní nicméně poměrně záhy vypořádali. Největší nebezpečí, že úsilí organizačního týmu přijde vniveč, nakonec hrozilo ze strany Sovětského svazu, jenž podle mnohých pozorovatelů již v roce 1980 zvažoval neúčast na hrách v Los Angeles jako odplatu za avizovaný americký bojkot moskevské olympiády.⁹⁴

Na tuto hrozbu pravidelně upozorňoval americký tisk. Největší pozornost potenciálnímu bojkotu logicky věnoval deník *Los Angeles Times*. Jak se ovšem hry blížily, pronikalo toto téma stále častěji i na stránky dalších amerických novin, přičemž

---

⁹³ Celým jménem James Earl Carter Jr. (1924) je demokratický politik, jenž v letech 1977–1981 zastával funkci prezidenta Spojených států amerických. Mezi jeho největší úspěchy patří zprostředkování mírové dohody v Camp Davidu (1979), navázání plných diplomatických vztahů s Čínou či pokračování rozhovorů o omezení strategických zbraní. Popularitu začal ztrácet s druhou ropnou krizí a jeho pozice se ještě více zhoršila s vypuknutím islámské revoluce v Íránu a neúspěšným pokusem osvobodit americké diplomaty zajaté na teheránské ambasádě. Prosincová invaze sovětů do Afghánistánu Američany jen utvrdila v tom, že Carter se začíná jevit jako slabý prezident, což bylo hlavním důvodem, proč v následujících volbách podlehl republikánskému kandidátovi Ronaldu Reaganovi. Více srv. GLAD, Betty, *An Outsider in the White House: Jimmy Carter, His Advisors and the Making of American Foreign Policy*, Ithaca 2009; FLIPPEN, J. Brooks, *Jimmy Carter, the Politics of Family, and the Rise of the Religious Right*, Athens 2011.

⁹⁴ XXII. letní olympijské hry v Moskvě proběhly ve dnech 19. července až 3. srpna 1980. Kvůli sovětské invazi do Afghánistánu byly ovšem narušeny bojkotem organizovaným Spojenými státy. Prezident Jimmy Carter nejprve vyslovil sovětům měsíční ultimátum ke stažení okupačních sil, po jeho nesplnění pak vyzval MOV k přeložení her. Poté, co byla žádost zamítnuta, se přiklonil k bojkotu, k němuž vyzval i další země. Jeho výzvě vyhovělo 65 států, v čele s Japonskem, SRN či Kanadou. Někteří z blízkých amerických spojenců jako byla například Velká Británie, sice oficiálně bojkot podpořili, svým sportovcům ale poskytli možnost volby, zda se her zúčastnit či nikoliv. Této možnosti využilo osm zemí, z nich pět se her zúčastnilo pod olympijskou vlajkou (Velká Británie, Andora, Dánsko, Portoriko, Irsko) a další tři pod vlajkou jejich národního olympijského výboru (Španělsko, Itálie, Nový Zéland). MOV bojkot odsoudil jako prostředek k dosažení politických cílů, výrazně odporující olympijským myšlenkám. Mezi nejlepší práce věnované moskevské olympiádě patří CARRACIOLI, Tom – CARRACIOLI, Jerry, *Boycott: Stolen Dreams of the 1980 Moscow Olympic Games*, (Washington 2008) s předmluvou Waltera Mondaleho, jež poskytuje pohled z americké perspektivy či SARANTAKES, E. Nicholas, *Dropping the Torch: Jimmy Carter, the Olympic Boycott and the Cold War*, Cambridge 2010.

poté, co byl bojkot v květnu 1984 vyhlášen oficiální cestou, se z něj na téměř dva měsíce stalo jedno z určujících celospolečenských témat. Při analýze budu pracovat zejména s deníkem *Los Angeles Times*, jehož korespondenti věnovali XXIII. hrám značnou pozornost již od počátku olympijského cyklu. V časovém intervalu duben – červenec 1984, kdy probíhal otevřený dialog mezi LAOOV, MOV a Národním olympijským výborem Sovětského svazu (SSSROV), budu pozornost soustřeďovat i na další zdroje (*International Herald Tribune, The Guardian, The Register*). K reakcím zmíněných novin je třeba poznamenat, že názorově nevytvářely žádný uniformní proud, s cílem tendenčně podpořit hry, naopak, i jinak spíše pozitivistické *Times* poměrně často kritizovaly postoje a kroky americké vlády či organizačního výboru.⁹⁵

Vyjednávací pozice LAOOV nebyla v předvečer moskevských her ani navzdory prohlášením Petera Ueberrotha, opakovaně popírajícího spojitost mezi plány prezidenta Cartera bojkotovat či uspořádat alternativní hry a organizačním výborem, zdaleka ideální. Šéf LAOOV ujišťoval sovětské sportovní funkcionáře i lorda Killanina, že „v žádném takovém návrhu nejsme zapojeni a pevně věříme, že jsou vůči našim zájmům kontraproduktivní.“⁹⁶ Ueberroth a jeho tým se totiž – a do určité míry oprávněně – obávali, aby Carterova výzva k bojkotu nebyla vedením MOV posouzena jako porušení Olympijské charty, za což mohli být Američané potrestáni odebráním her. Reálná moc LAOOV ale zůstávala minimální a omezovala se pouze na optimistická prohlášení typu: americký výběr se do Moskvy s největší pravděpodobností vypraví, pokud budou Sověti v otázce Afghánistánu ochotni alespoň částečně ustoupit.⁹⁷ Na základě memoranda z New Yorku byl ovšem LAOOV úzce svázán s USOV, proto organizátoři v únoru 1980 prohlásili, že co se týče bojkotu, podpoří rozhodnutí národního olympijského výboru, ať už bude jakékoliv.⁹⁸

---

⁹⁵ Tato definice samozřejmě nebyla univerzální a neplatila zejména v případě novin vydávaných uprchlíky z Východního bloku, které se naopak vůči SSSR vymezovaly výrazně negativně, což mnohdy platilo i pro USA, v případě, že se dopisovatelům zdálo, že LAOOV či americká vláda nezastávají vůči sovětům dostatečně pevné postoje. Příkladem byl nezávislý, neziskový měsíčník *Smolokyp*, vydávaný od roku 1968 ukrajinskými disidenty ve Spojených státech.

⁹⁶ *Los Angeles Times*, 19. březen 1980, s. 8.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Ani USOV ovšem nedisponoval reálnou mocí změnit rozhodnutí prezidenta a Kongresu. Ačkoliv jako nezisková organizace nečerpal finanční prostředky přímo od americké vlády, byl s ní ale kvůli svému federálnímu charakteru do značné míry provázán. Navzdory tomu, že mnoho sportovců a sportovních funkcionářů s bojkotem nesouhlasilo, bylo v USA nepsanou tradicí, že národní olympijský výbor následuje politickou linii vytyčenou státem. Proto prezident USOV, Robert Kane, po poradě z 24. dubna 1984 oznámil, že USOV podpoří vyslání amerických atletů do Moskvy pouze za předpokladu

Prezident Carter svůj postoj nezměnil ani po trojstranném jednání s lordem Killaninem a Leonidem Brežněvem⁹⁹, stejně tak sovětský tajemník odmítl opustit Afghánistán; po vypršení květnového termínu¹⁰⁰ proto bylo zřejmé, že olympijské hry se poprvé od jejich obnovení budou muset obejít bez amerických atletů.¹⁰¹ Důsledky bojkotu pocítilo 67 členů LAOOV při prezentaci první oficiální zprávy na 83. zasedání MOV, jež se konalo v předvečer XXII. letních olympijských her přímo v Moskvě.¹⁰² Jak sám Ueberroth prohlásil: „Soudili nás zde jako vyvrhele.“¹⁰³ Nezáviděníhodnou pozici členů organizačního výboru navíc komplikoval příkaz prezidenta Cartera, aby sportovní funkcionáři opustili sovětskou metropoli ještě před zahájením her, doplněný o zákaz vyvěsit americkou vlajku při závěrečném ceremoniału.¹⁰⁴

Sověti logicky chápali americký bojkot jako urážku. Na moskevskou olympiádu je totiž – snad více než na jakékoli jiné hry – třeba nahlížet optikou studené války a pochopit, jaký význam pro tamní politické elity měla. Straničtí činitelé byli odhodláni na domácí půdě ukázat, že zastupují nejvýznamnější socialistický stát s mezinárodně uznávanou ideologií, a představit celému západnímu světu Moskvu jako výkladní skříň socialismu.¹⁰⁵ To potvrzovaly nejen články zveřejněné na stránkách amerických novin,

---

výrazné změny v současné mezinárodní situaci. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 347.

⁹⁹ Celým jménem Leonid Iljič Brežněv (1906–1982) byl sovětský politik a v letech 1964–1982 nejvyšší představitel SSSR. Navzdory nedostatku vůdčích schopností i politického talentu se v pozici generálního tajemníka udržel dlouhých osmnáct let. Základem jeho moci bylo vyhnout se nebezpečným a neoblíbeným reformám a střetům s opozicí. Podporu stranických kolegů si zajišťoval garancí politických funkcí (stabilita kádrů). Brežněvova éra představovala období relativní stability, ale i společenské i hospodářské stagnace. Životní úroveň obyvatel sice zůstávala relativně vysoká, závisela ovšem na příjmech z exportu nerostných surovin. Vůči Západu vyznával politiku mírového soužití (*détente*) a hospodářské spolupráce, jež trvala až do prosince 1979, kdy sovětská vojska vpadla do Afghánistánu. Sám Brežněv byl nadšeným sportovním fanouškem, který s oblibou navštěvoval především hokejová utkání sovětské *Sborné* a armádního klubu CSKA Moskva.

¹⁰⁰ Termín pro odeslání přihlášek byl stanoven na 24. května 1980. MORRISON, L. Ray, *Government Documents Relating to the 1980 Olympic Games Boycott: A Contents Analysis and Biography*, University of Illinois 1982.

¹⁰¹ SARANTAKES, *Dropping...*, s. 120.

¹⁰² IOC Archives, C-J01-1984/70, Report of Organizing Committee of the 1984 Olympic Games in Los Angeles: First Report to the IOC, Moscow, 16 July 1980.

¹⁰³ SENN, *Power...*, s. 190.

¹⁰⁴ V rámci závěrečného ceremoniału bylo tradicí vyvěsit nejprve vlajku Řecka, jako země, kde olympijské hry vznikly. Druhý stožár tradičně patřil současné hostitelské zemi a na poslední sloup vystoupala vlajka státu, v němž se nacházelo příští hostitelské město. Na závěrečném ceremoniału v Moskvě však kvůli Carterovu zákazu organizátoři vztyčili přímo vlajku Los Angeles. Kompletní přehled olympijských symbolů a ceremoniałů je v českém jazyce volně přístupný na stránkách Českého olympijského výboru:

http://www.olympic.cz/www/docs/osmus/olympijske_symboly_a_ceremonialy.pdf, s. 5. [cit. 10. července 2015]

¹⁰⁵ *International Herald Tribune*, 10. květen 1984, s. 1.

ale zejména ohromné finanční a materiální náklady, jež organizátoři do her vložili.¹⁰⁶ Následné rozpaky na straně hostitelů byly proto pochopitelné. Navzdory veškerým investicím přední západní mocnosti v čele s USA odmítly sovětské pozvání a rozhodly se hry bojkotovat; úsilí celé země předvést se světu tak zůstalo do značné míry znehodnocené. Současně je třeba připomenout i další důležitou skutečnost: kvůli americkému bojkotu odstoupila televizní společnost NBC, jež měla hry ve Spojených státech přenášet, od nákupu vysílacích práv, což společně se ztrátou z prodeje vstupenek americkým fanouškům, způsobilo organizačnímu výboru deficit ve výši 200 milionů dolarů.¹⁰⁷

Vedoucí činitelé LAOOV, USOV i MOV se proto obávali, zda se karta za čtyři roky neobrátil a hry v Los Angeles nepřijdou o nejlepší sportovce Východního bloku, zatímco olympijské hnutí odvetou za Moskvu ztratí poslední zbytky prestiže. Tomuto nepřilíš optimistickému scénáři nahrávala i mezinárodně politická situace panující ve světě na počátku osmdesátých let. Americko-sovětské vztahy definovala „druhá“ studená válka, odstartovaná sovětskou invazí do Afghánistánu v prosinci 1979. Napětí mezi Východem a Západem ještě vzrostlo po inauguraci Ronalda Reagana¹⁰⁸, jenž se netajil odporem vůči komunismu a Sovětský svaz otevřeně označil za „říši zla“.¹⁰⁹

To vše komplikovalo postavení LAOOV a podřývalo jeho autoritu. Také lord Killanin se cítil americkým bojkotem dotčen a zpětně prohlásil, že „MOV byl připraven přijmout dodatečnou kandidaturu jakéhokoliv jiného města“, jen aby dostal hry pryč

---

¹⁰⁶ Přesnou cenu XXII. letních olympijských her dnes můžeme pouze odhadovat, je ale zřejmé, že rozsáhlá přestavba města, budování sportovních areálů a olympijské vesnice bylo podstatně nákladnější, než nám tvrdí údaje uvedené v oficiální olympijské zprávě. Přehled zveřejněný nákladů k Moskvě 1980 srv. *Official Report of the Games of the XXIInd Olympiad Moscow*, 1980, s. 524.

¹⁰⁷ *Los Angeles Times*, 29. červenec 1983, s. 4.

¹⁰⁸ Celým jménem Ronald Wilson Reagan (1911–2004) byl hollywoodský herec, republikánský politik, guvernér státu Kalifornie (1967–1975) a prezident Spojených států amerických (1981–1989). Jeho zahraniční politiku v prvním funkčním období charakterizovala eskalace studené války a ukončení politiky *détente*. Reaganova administrativa obnovila zbrojní program s cílem vyčerpát Sovětský svaz ekonomicky. Příkladem byla Strategická obranná iniciativa (SDI). Tento otevřeně protisovětský kurz trval až do nástupu Michaila Gorbačova, jenž Reaganovi kvůli ekonomické stagnaci SSSR nabídl ústupky ohledně počtu jaderných zbraní. Co se týče olympijských her v Los Angeles, americký prezident jim opakovaně vyjadřoval podporu, dokonce souhlasil, že na úvodním ceremoniálu hry slavnostně zahájí. Sověti jej za toto rozhodnutí kritizovali a obávali se, že chce olympiádu využít pro vlastní politické zájmy. S ohledem na téměř nulové zapojení vlády do aktivit LAOOV, byla tato obvinění lichá. O Reaganově životě srv. NOONOVÁ, Peggy, *Když kraloval charakter: životní příběh Ronalda Reagana*, Praha 2004. K jeho politické kariéře srv. LOONGEY, Kyle, *Deconstructing Reagan: Conservative Mythology and America's Fortieth President*, New York 2007.

¹⁰⁹ KOLÁŘ, František, *Boycott or Non-Participation? On the Absence of Czechoslovakia from XXIIIrd Olympiad in 1984 in Los Angeles*, in: *Journal of Olympic History*, Vol. 14, No. 2, August 2006, s. 48.

z Los Angeles.¹¹⁰ Jeho argumenty se do značné míry shodovaly s rétorikou sovětských sportovních funkcionářů, vytýkajících organizátorům při každé příležitosti porušování Olympijské charty. Nejčastěji směřovali svou kritiku na nekontrolovanou komercializaci. Tvrdili, že Američané porušili chartu již bezprostředně po přidělení her, když odmítli podepsat kontrakt o finanční odpovědnosti hostitelského města, a vynutili si tak změnu v regulích MOV, čímž ukázali své pohrdání olympijskými hodnotami.¹¹¹ Novináři neustále varovali také před tím, aby se hry nestaly pouze gigantickým soubojem byznysmenů, pro které největší sportovní svátek neznamenal nic víc než prostředek k prodeji zboží.¹¹²

V této kritice byla ovšem patrná jistá kontradikce. Sověti na jedné straně odsuzovali finanční zapojení soukromého sektoru jako hrozbu olympijským hodnotám, na druhé straně ale organizátorům vytýkali úsporná opatření, zejména pokud se, byť jen okrajově, dotýkala bezpečnosti sportovců. Velký rozruch vzbudilo zejména rozhodnutí ubytovat atlety na univerzitních kampusech místo v olympijské vesnici.¹¹³ Plavec Vladimír Salnikov¹¹⁴ se obával, že „pokud budou sportovci bydlet na odlišných místech, zvýší se tím možnost různých provokativních akcí, útoků teroristů a dalších kriminálních živelů, jimiž je toto město proslulé.“¹¹⁵ Problémem tížícím sovětské sportovní funkcionáře v přípravné fázi her nejvíce byla především vysoká kriminalita v jihokaliifornské metropoli.¹¹⁶

---

¹¹⁰ KOLÁŘ, *Boycott...*, s. 48.

¹¹¹ POPOV, Sergej – SREBNITSKY, Alexej, *Who Flouts the Olympic Ideas? Decision of the USSR National Olympic Committee on the impossibility of participation by Soviet athletes in the 23rd Olympic Games in Los Angeles: Documents, Facts, Comments*, Moscow 1984, s. 6.

¹¹² POPOV, *Who...*, s. 15.

¹¹³ Sověti si stěžovali, že „nejbohatší americké město“ nemá dostatek peněz k vybudování olympijské vesnice, přičemž právě zde před padesáti dvěma lety tato tradice započala. Kvůli omezení nákladů na hry byli sportovci v roce 1984 ubytováni na třech kampusech místních univerzit. Jednalo se o *University of Southern California*; *University of California, Los Angeles* a *University of California, Santa Barbara*. POPOV, *Who...*, s. 10.

¹¹⁴ Vladimír Valerjevič Salnikov (1960) je bývalý ruský plavec a reprezentant sovětského svazu. Debutoval na olympijských hrách v Montrealu 1976, kde jako šestnáctiletý skončil na šestém místě. Na moskevských hrách získal čtyři zlaté medaile, přičemž na patnáctistovce volným způsobem překonal světový rekord. Zúčastnil se také olympiády v Soulu 1988 a navzdory klesající formě zde ve své oblíbené disciplíně opět vybojoval zlato. Po ukončení aktivní kariéry se stal šéftrenérem ruské plavecké reprezentace. V roce 1993 vstoupil do Mezinárodní plavecké síně slávy.

¹¹⁵ POPOV, *Who...*, s. 10

¹¹⁶ Těmi dalšími bylo znečištění životního prostředí, zejména smog. Kritické poznámky mířily i na neuspokojivou infrastrukturu a časté dopravní zácpy na lokálních dálnicích. V pozdější době se pozornost kritiků soustředila zejména na demonstrace protisovětských živelů, drogy či prostituci. IOC Archives, C-J01-1984/21, *Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings*, *Sovětski Sport*, 17. duben 1984.

Poněkud bizarně mohla působit také obvinění vůči organizačnímu výboru a americkým sportovním federacím z porušování *fair play*. Nejen Sergej Popov¹¹⁷ byl už před začátkem her přesvědčen, že omezení počtu mezinárodních rozhodčích není výsledkem úsporných opatření, ale snahou Američanů zajistit si na domácích hrách vítězství i za cenu podvodu.¹¹⁸ Sověti se v kontextu eskalující studené války patrně domnívali, že triumf amerických atletů pomůže Reaganovi v příští prezidentské kampani.

Poté, co na zasedání v Moskvě nahradil lorda Killanina v čele MOV Juan Antonio Samaranch, odhodlaný, důsledný a především moderní sportovní funkcionář, zaplála naděje na urovnání sporů mezi SSSR a USA, alespoň v rámci olympijské rodiny.¹¹⁹ Na XI. olympijském kongresu v Baden-Badenu z přelomu září a října 1981 se ale ukázalo, že spory jsou vážnější, než si nově zvolený předseda myslel.¹²⁰ Samaranch se proto v úzké spolupráci s Peterem Ueberrothem nejprve pokusil normalizovat vztahy se SSSROV a následně i s olympijskými výbory států Východního bloku.¹²¹ Podzim 1982 byl pro tento vstřícný krok ideální dobou. Na plenárním zasedání ÚV KSSS byl 14. listopadu zvolen generálním tajemníkem strany Jurij Andropov¹²² a k personální změně brzy došlo i na postu předsedy sovětského olympijského výboru, když

---

¹¹⁷ Sergej Popov společně s Alexejem Srebnitským vydali publikaci *Who Flouts the Olympic Ideas?* (1984), v níž západnímu světu předložili důvody, proč se Sověti nezúčastnili her v Los Angeles. Kromě krátkých esejí obsahuje útlý svazek také kopie nejdůležitějších dokumentů publikovaných SSSROV ohledně XXIII. olympiády.

¹¹⁸ Bizarnost toho prohlášení spočívá především v tom, že bylo běžnou praxí angažovat velký počet domácích rozhodčích, jednak kvůli ceně, ale také kvůli jednodušší komunikaci rozhodčích s organizačním výborem. Stejně postupovali také sovětské sportovní funkcionáři před čtyřmi lety. Co se týče využití sportu pro politické účely, od vstupu SSSR do olympijské rodiny se obě zneprátelené velmoci snažily prezentovat vítězství svých atletů jako triumf vlastního politického systému. Ani od her v Los Angeles se nedalo očekávat nic jiného, je ale vysoce nepravděpodobné, že by domácí tým a organizátoři chtěli úspěchu dosáhnout očividnou protekcí. POPOV, *Who...*, s. 22.

¹¹⁹ SENN, *Power...*, s. 192.

¹²⁰ *Olympic Review*, No. 170, December 1981, s. 715–718.

¹²¹ Kritické ohlasy nepřicházely pouze ze SSSR, ale i z dalších zemí Východního bloku, jejichž účast byla pro úspěch her stěžejní. V květnu 1982 proto manažeři LAOOV navštívili řadu východoevropských zemí, včetně SSSR, NDR a Polska, aby před 85. zasedáním MOV v Římě prodiskutovali jejich potřeby a požadavky týkající se her v Los Angeles. *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 347.

¹²² Jurij Vladimirovič Andropov (1914–1984) byl sovětský politik, jenž od listopadu 1982 do února 1984 vykonával funkci generálního tajemníka KSSS. Jako bývalý šéf KGB (1967–1982) disponoval informacemi o stavu SSSR a uvědomoval si nutnost reformem. Jeho cílem bylo zvýšit produktivitu práce a vymýtit korupci uvnitř stranické nomenklatury. Vědom si svého špatného zdravotního vztahu, vyzdvihával do stranických funkcí zástupce nové generace, jež měli pokračovat v započatých reformách. Zemřel však v únoru 1984 a jeho nástupcem se stal Konstantin Černěnko, zastánce Brežněvovy politiky stability kádru. Naděje LAOOV na změnu poměrů v SSSR tak poměrně záhy zanikly.

konzervativního a politicky orientovaného Sergeje Pavlova nahradil Marat Gramov.¹²³ Ten sice opakoval obavy svých předchůdců týkající se výše zmíněných nedostatků olympijského města, současně ale organizátory ujistil, že případná sovětská neúčast nebude odplatou za Moskvu.¹²⁴

V lednu 1983 proto oddělení LAOOV pro vládní vztahy a olympijskou vesnici znovu uspořádala jednání se zástupci národních olympijských výborů.¹²⁵ Cílem organizátorů bylo reagovat na konkrétní výtky a požadavky sovětských delegátů, aby odstranili reálné i smyšlené překážky stojící atletům Sovětského svazu v cestě do Los Angeles. Na zasedání ovšem nic konkrétního nezaznělo a Gramov pouze konstatoval, že Sověti mají dostatek času, aby posoudili, zda jsou podmínky pro jejich atlety dostačující.¹²⁶

Atmosféra nejisté naděje přetrvávala až do září 1983, kdy sovětský letoun sestřelil nad Ochotským mořem *Boeing* společnosti *Korean Air* s 269 pasažéry na palubě, z nichž 61 bylo americké národnosti.¹²⁷ Sověti pochopili, že se schyluje k nové bouři, a proto neprodleně zrušili návštěvu svých atletů ve Spojených státech; stejně rychle odvolali také studenty, již právě dorazili na americký kontinent jako součást mezikulturní výměny.¹²⁸ Tento incident postavil LAOOV do velice obtížné pozice. Ukázalo se totiž, že americké vládní agentury, dříve odmítající přijmout jakoukoliv odpovědnost za olympijské hry, nyní chtějí organizátorům diktovat podmínky.

---

¹²³ Marat Vladimirovič Gramov (1927–1998) byl sovětský sportovní funkcionář, který se roku 1983 stal ministrem sportu a tím pádem i předsedou Sovětského olympijského výboru. Tyto funkce zastával až do pádu SSSR. Po vzniku Ruské federace přišel jak o svůj úřad, tak i o členství v MOV, protože byl příliš spojen se starým režimem. HILL, R. Christopher, *Olympic Politics*, Manchester 1992, s. 172.

¹²⁴ Sověti důsledně používali výraz „neúčast“, protože „bojkot“ stál v opozici vůči Olympijské chartě, kterou se, jak opakovaně tvrdili, snažili svou neúčastí na hrách chránit. Současně se tak hodlali odlišit od amerického bojkotu her v Moskvě, jenž byl v jejich očích (i v očích MOV a veřejnosti) čistě politickým aktem, odporujícím olympijským hodnotám. *Los Angeles Times*, 23. leden 1983, s. 24.

¹²⁵ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 347.

¹²⁶ V rozhovoru pro *Los Angeles Times* Gramov prohlásil, že rozhodnutí bude učiněno osm týdnů před začátkem her v souladu s pravidlem Olympijské charty č. 24, jež opravňovalo národní výbory odpovědět na dotazník LAOOV, zda se zúčastní olympijských her, nejpozději osm týdnů před jejich začátkem. Prezident Ueberroth sice potvrdil, že tento termín je v pořádku, současně ale vyjádřil své znepokojení, protože váhavý postoj SSSR a ostatních zemí Východního bloku značně komplikoval pozici organizátorů. Například americká společnost ABC, jež zakoupila vysílací práva na XXIII. olympijské hry, měla ve smlouvě klauzuli, že v případě bojkotu může žádat o navrácení poplatků, dosahujících rekordních 225 milionů dolarů. V případě takovéto ztráty by LAOOV s největší pravděpodobností čelil bankrotu ohrožujícímu jak hry v Los Angeles, tak i budoucnost olympijského hnutí. *Los Angeles Times*, 23. leden 1983, s. 24.

¹²⁷ KOLÁŘ, *Boycott...*, s. 49.

¹²⁸ SENN, *Power...*, s. 193.

Kalifornští zákonodárci volali po potrestání Sovětů a jejich vyloučení z olympijských her, čímž významně přispěli k mobilizaci společnosti a vzniku antisovětských skupin, jako byla například *Ban the Soviets Coalition*.¹²⁹ Sportovní funkcionáři na druhé straně železné opony byli těmito otevřenými projevy nepřátelství logicky znepokojeni a jejich nedůvěra vůči LAOOV vzrůstala.

Organizátoři se pokusili z tohoto dvojího sevření uniknout v prosinci 1983, kdy do Los Angeles dorazilo 14 delegátů v čele s Maratem Gramovem, aby jednali o účasti sovětských sportovců na nadcházejících hrách. Situace na konci osmidenní návštěvy se po dlouhých měsících konečně jevila optimističtější. LAOOV posunul termín pro odeslání přihlášek do 2. června 1984 a slíbil předat vládním agenturám sovětskou žádost o povolení vlastních charterových letů a zpřístupnění přístavu na *Long Beach* pro výletní loď, jež měla dle Gramovových slov sloužit k přepravě sportovců i turistů ze zemí Východního bloku.¹³⁰ Předseda SSSROV, který na závěrečné tiskové konferenci prohlásil, že nevidí důvod, proč by se Sovětský svaz neměl her zúčastnit, mohl být s jednáním spokojen; současně ale vyjádřil znepokojení ohledně silících protisovětských nálad na americkém kontinentě.¹³¹

Tyto obavy byly do určité míry oprávněné. Sověti hned na počátku března dostali záminku ke stížnosti na zradu ze strany americké administrativy, odmítající

---

¹²⁹ Nejvýznamnější z nich byla *Ban the Soviets Coalition*, jež dle slov jejího výkonného ředitele Davida Balsingera představovala nevládní uskupení složené z více než 165 politických, etnických a náboženských skupin, rozptýlených po celých Spojených státech. Koalice vznikla jako reakce na sestřelení korejského letadla na podzim 1983 a jejím cílem bylo vyvinout veřejný tlak na Kongres a organizátory, aby zakázali sovětům zúčastnit se her v Los Angeles, dokud se veřejně neomluví a nezaplátí pozůstalým náhradu. Poté, co byly tyto výzvy zamítnuty, oznámili členové Koalice, že v průběhu olympiády hodlají organizovat protisovětské demonstrace a podporovat přeběhlickví mezi sportovci i diváky ze socialistických zemí, aby zabránili zneužití her k propagandistickým účelům. V jádru toho uskupení stály především konzervativní pravicové organizace (*American Conservative Union, The Conservative Caucus, Young Americans for Freedom*), skupiny imigrantů z Východního bloku (*Baltic American Freedom League*) či v totalitním systému tradičně ostrakizovaná náboženská společenství (*The California Religious Roundtable, Southern California Council of Korean Churches*). IOC Archives, C-J01-1984/22, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Letters of protest from the public (in favour of/opposed to), *Ban the Soviet Union Petition*.

¹³⁰ S tímto odůvodněním přišli sověti až poté, co LAOOV zpochybnil, zda se jim podaří naplnit 25 letadel i zaoceánský trajekt pouze občany SSSR. Organizátoři je proto upozornili na fakt, že na palubě schválených dopravních prostředků smějí cestovat pouze obyvatelé SSSR, nikoliv státní příslušníci dalších socialistických zemí. Tyto podmínky byly stanoveny vládou Spojených států a pouze ta disponovala mocí je změnit. *Official Report of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 349.

¹³¹ Tamtéž.

udělit vízum pro sovětského olympijského atašé.¹³² Vyjednávací pozici LAOOV nezlepšil ani následný souhlas vládních autorit, umožňující 25 letounům *Aeroflotu* přistát na losangeleském letišti a zaoceánské lodi *Gruzie* zakotvit v přístavu na *Long Beach*.¹³³ Předseda SSSROV ani další sovětsští funkcionáři nechápali demokratické poměry panující ve Spojených státech, proto Gramov v rozhovoru pro *Washington Post* prohlásil, že „pan Ueberroth nejedná sám za sebe. Každé jeho rozhodnutí je kontrolováno Reaganovou administrativou. Například dohodu s ním jsem podepsal v prosinci. Zahrnovala dopravu a ubytování našich atletů, včetně schválení olympijského atašé. Sotva jsem se vrátil do Moskvy, Státní department prohlásil, že Ueberroth [jmenováním atašé – T. V.] překročil své pravomoci.“¹³⁴ Celé nedorozumění vycházelo z rozdílnosti politických systémů na obou stranách železné opony. Sověti nebyli schopni pochopit, že mocenský monopol státu není v USA absolutní, a že se je LAOOV ve spolupráci s federální vládou nesnaží obelhat.¹³⁵

Nedůvěra Moskvy se prohlubovala s rostoucí aktivitou *Ban the Soviet Coalition*, ostře vystupující vůči schválení charterových letů pro sovětskou výpravu. Uprchlíci ze zemí Východního bloku, jako byl Tomas Schuman,¹³⁶ upozorňovali, že pokud vláda vyhoví sovětským požadavkům, zaplaví jižní Kalifornii špioni. Schuman nepochyboval, že „nejméně 75 % sovětských novinářů jsou členové KGB, jejichž pověření během her zahrnuje špionáž, podvratnou činnost a nábor nových agentů za cílem koupit či ukrást moderní americké technologie.“¹³⁷ Ačkoliv situace nebyla ve skutečnosti tak vážná, je velice nepravděpodobné, aby 25 letadel s kapacitou 200 pasažérů převáželo běžné

---

¹³² Na pozici olympijského atašé měl nastoupit Oleg Jermiškin, zaměstnanec sovětské ambasády ve Spojených státech. Poté, co bylo odhaleno, že pracuje pro KGB, zakročila americká vláda a odmítla mu udělit vízum, navzdory předchozí dohodě z Los Angeles. HILL, *Olympic...*, s. 150.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ *Washington Post*, 2. květen 1984, s. 2.

¹³⁵ Jednalo se o zkreslené vnímání skutečnosti. Obyvatelé socialistických států nikdy nemohli pochopit, že status neziskové organizace umožňuje LAOOV stát do velké míry mimo vliv federálních institucí. V určitých oblastech podléhajících federální jurisdikci jako bylo například udělování víz či právě jmenování atašé, musel i jinak nezávislý organizační výbor jednat ve shodě s vládou, což při rozhovorech s představiteli SSSR způsobilo četná nedorozumění.

¹³⁶ Tomas David Schuman (1939–1993), původním jménem Jurij Alexandrovič Bezeměnov byl sovětský novinář pracující jako informátor KGB v Indii, odkud v roce 1970 zběhnul do Kanady. V osmdesátých letech napsal řadu proamerických a protisovětských knih. Schuman byl přesvědčen, že dopravní prostředky určené pro sportovce, novináře a diváky jsou jen zástěrkou pro špionážní operace.

¹³⁷ IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Register*, 18. leden 1984, *Defector Says Soviets Will Flood Olympic With Spies*.

sovětské občany, kteří na rozdíl od svých západních protějšků nedisponovali právem volného pohybu.¹³⁸

Plány, jak zamezit sovětské účasti na hrách v Los Angeles, pronikaly na veřejnost od poloviny března, kdy Koalice namísto neefektivního lobbingu přikročila k otevřené mediální válce. Stránky amerických deníků se plnily zprávami o chystaných demonstracích na podporu lidských práv, o plánech, jak podpořit přeběhlectví mezi atlety ze socialistických zemí či jak zabránit zneužívání sportu pro politické účely. David Balsinger otevřeně prohlašoval, že *Ban the Soviets Coalition* má propracovaný program k zajištění největšího počtu přeběhlíků v dějinách studené války.¹³⁹ Zástupci méně radikálních skupin, jako byl Valdis Pavlovskis, předseda *Baltic America Freedom League*, naopak tvrdili, že sice nehodlají přeběhlectví aktivně podněcovat, v případě zájmu budou ale schopni nabídnout uprchlíkům pomoc. Podobně jako Balsinger potvrdil organizování demonstrací, jež měly zůstat v mezích zákona.¹⁴⁰

Politici i sportovní funkcionáři v Moskvě díky pozornosti, kterou média protisovětským živlům věnovala, získali to, co od bojkotu moskevské olympiády marně hledali: uvěřitelný argument, proč se her v Los Angeles nezúčastnit. V reakci na prohlášení Koalice se tak znovu roztočila kola propagandistické mašinérie sovětského tisku a i stránky amerických novin záhy zaplnila ostrá kritika, vycházející z obav o bezpečnost atletů Východního bloku.¹⁴¹ Marat Gramov v prohlášení adresovaném organizátorům tvrdil, že „už v minulosti jsme čelili provokacím a antisovětské kampani,

---

¹³⁸ IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Register*, 18. leden 1984, *Defector Says Soviets Will Flood Olympic With Spies*.

¹³⁹ Plán, jehož cílem bylo podpořit přeběhlíky, poskytnout jim bezpečný azyl a následně i kontakt s médii, nazval „*Operation Freedom 84*“. Balsinger tvrdil, že Koalice má v plánu rozvěsit po městě až padesát billboardů v jazycích Východního bloku, s telefonními čísly pro přeběhlíky, kteří mohli na „horké lince“ kdykoliv hledat pomoc od vyškolených operátorů. Ti měli následně žadatele o azyl ubytovat v některém ze stovek domů, které měla Koalice v jižní Kalifornii údajně k dispozici, dokud neproběhne tisková konference. Balsinger současně prohlašoval, že se jeho lidem podařilo infiltrovat do nižších pozic v LAOOV, proto mohou být s potenciálními přeběhlíky ze socialistického světa v úzkém kontaktu. IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *Security at 84 Games: The Defection brouhaha*, 30. duben 1984.

¹⁴⁰ *Los Angeles Herald Examiner*, 17. duben 1984, s. 9.

¹⁴¹ IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Times*, 10. duben 1984, *The Russians Seek Meeting Over US 's Violation of IOC Charter*.

nikdy dříve ale nebyla tak intenzivní. Neohrožuje pouze klid a zdraví našich atletů, ale i jejich holé životy.“¹⁴²

Sověti se podle svých tvrzení na základě propagandy nejvíce obávali útoků bývalých nacistů a zrádců socialismu (emigrantů), kteří měli tvořit jádro *Ban the Soviets Coalition*.¹⁴³ Tisk na denní bázi varoval před podvratnou činností podobných organizací, snažících se vyvíjet nátlak na sportovce, aby emigrovali do Spojených států. V případě odmítnutí měli zakročit kriminální živly a přinutit k přeběhnutí násilím či za pomoci drog.¹⁴⁴ Americkou pohostinnost v Los Angeles údajně symbolizovaly tisíce odznaků hlásajících „*Kill a Russian!*“¹⁴⁵, protisovětské demonstrace a vysílání rádiových stanic placených americkými tajnými službami.¹⁴⁶ Za železnou oponou tak málokdo pochyboval, že viníkem špionážní hysterie panující na americkém kontinentě je někdo jiný než tamní vláda, ztělesněná antikomunistickým prezidentem Reaganem.

LAOOV proti těmto nařčením odhodlaně bojoval, ale ani Ueberroth nemohl skrýt své obavy, když národní olympijské výbory socialistických států v polovině dubna 1984 požádaly Juana Antonia Samaranche o dodatečné přezkoumání obvinění vůči Los Angeles.¹⁴⁷ Na mimořádném zasedání v Lausanne ujistil sovětskou delegaci i MOV, že hry proběhnou v souladu s Olympijskou chartou a organizační výbor i vláda Spojených států garantují bezpečnost a rovné podmínky pro všechny sportovce.¹⁴⁸ Sovětskou kritiku se ale umlčet nepodařilo ani navzdory Ueberrothovu veřejnému prohlášení, v němž označil *Ban the Soviets Coalition* za „bláznivou skupinu“, která, jak potvrdil i prezident Reagan, nemá podporu americké vlády ani lidu.¹⁴⁹

---

¹⁴² IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *International Herald Tribune*, 15. květen 1984, *Russian Calls Games Pullout Irrevocable*.

¹⁴³ POPOV, *Who...*, s. 25.

¹⁴⁴ IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The New York Times*, 15. duben 1984, *Olympic Official Presses For Talks*.

¹⁴⁵ IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Pravda*, 16. květen 1984, *Olympics: Truth and Slander* (TASS).

¹⁴⁶ Příkladem, demonstrujícím obtížné postavení LAOOV byly snahy prezidenta Reagana, aby MOV po více než deseti letech akreditoval rádio Svobodná Evropa. V případě, že by stanice placená americkými zpravodajskými agenturami měla vysílat hry na evropský kontinent, je možné považovat obavy sovětských úředníků z porušování Olympijské charty za oprávněné. Organizátoři proto z jedné strany čelili tlaku vlastní vlády, z druhé strany pak obavám sovětů. Situaci LAOOV navíc komplikoval fakt, že nemohl zvrátit rozhodnutí MOV, který představoval při udělování vysílacích práv nejvyšší instanci, přitom následná kritika by opět padla na organizační výbor. POPOV, *Who...*, s. 33–34.

¹⁴⁷ KOLÁŘ, František – KÖSSL, Jiří, *Dokumentace k dějinám českého olympismu, 4. díl 1971–1993*, Praha 2001, s. 106–107.

¹⁴⁸ *Olympic Review*, No. 198, April 1984, s. 227.

¹⁴⁹ *The Register*, 24. květen 1984, s. 12.

Vedoucí činitelé SSSR přesto zůstali nedůvěřiví a požadovali důrazný zákrok proti antisovětským iniciativám, což prezident LAOOV odmítl: „Existuje spousta bláznivých skupin. Tahle je jednou z nich. A právě to je na této zemi krásné. Lidé zde mohou mít rádi, cokoliv se jim zachce.“¹⁵⁰ Podobně se vyjadřoval také mluvčí Státního Departmentu John Hughes: „Dali jsme jasně najevo, že neexistuje žádná spojitost mezi vládou a touto skupinou [*Ban...* – T. V.]. Navzdory tomu, že pro Sověty je obtížné to pochopit – naše společnost je svobodná ... nemůžeme proto zabránit lidem, aby vyjadřovali své názory.“¹⁵¹ Edward Derwinski byl o poznání podezřívavější a věřil, že se Sověti snaží využívat nejistoty LAOOV, aby od organizátorů získali další ústupky, přičemž touha po medailích a sportovní slávě jim nedovolí vynechat největší sportovní svátek.¹⁵²

Organizační výbor opakovaně prokázal svou vstřícnost, když sovětské funkcionáře vyzval, aby „vystoupili s jakoukoliv konkrétní námitkou či výtkou, která může alespoň vzdáleně představovat porušení Olympijské charty.“¹⁵³ Peter Ueberroth byl připraven takovýmto obviněním čelit a uvést je na pravou míru, ze strany Sovětského svazu k tomu ale nedostal příležitost. V nočních zprávách z 8. května 1984 hlasatel v moskevském studiu pouze opakoval argumenty známé z posledních měsíců, rozhodnutí bylo ale tentokrát definitivní: „Američané nehodlají zajistit našim atletům bezpečnost, respektovat jejich lidskou důstojnost a vytvořit odpovídající prostředí pro konání her ... za těchto podmínek je účast sovětských sportovců na XXIII. letních olympijských hrách nemožná.“¹⁵⁴ Situace byla ještě vážnější, protože nejmocnější socialistický stát podpořily též jeho satelity.¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *New York Times*, 10. duben 1984, *Organizers Respond to Criticism by Soviet*.

¹⁵¹ *Los Angeles Herald Examiner*, 17. duben 1984, s. 9.

¹⁵² Edward Joseph Derwinski (1926–2012) byl republikánský politik, který pracoval jako styčný úředník mezi americkou vládou a LAOOV. Derwinski se domníval, že sověti chtějí využít své pozice, aby donutili Američany zakročit proti skupinám emigrantů, což představovalo krok, o kterém by za běžných okolností nebyli schopni ani uvažovat. *Los Angeles Times*, 17. duben 1984, s. 20.

¹⁵³ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 351.

¹⁵⁴ IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Reviews, *International Herald Tribune*, 9. květen 1984, *Russia to Boycott Summer Olympics, Charge U. S. Can't Guarantee Safety*.

¹⁵⁵ Hry bojkotovalo celkem 16 států, z nichž 14 (Afghánistán, Angola, Bulharsko, Kuba, ČSSR, NDR, Etiopie, Maďarsko, Laos, Mongolsko, Severní Korea, Polsko, SSSR, Vietnam) bylo součástí sovětského bojkotu. Írán a Libye pro své rozhodnutí uváděly pouze politické důvody. Tím se výrazně změnil obraz her a částečně poklesla i jejich prestiž. Socialistické státy totiž v rámci sportovního světa patřily mezi absolutní špičku. Po SSSR se jednalo zejména o NDR, Československo a Maďarsko. IOC

Organizátoři se však nehodlali vzdát. Zástupci LAOOV bezprostředně po ohlášení bojkotu navštívili většinu ambasad členů olympijské rodiny, aby požádali vládní úředníky o pomoc při záchraně her.¹⁵⁶ Ueberroth jménem LAOOV vyzval k doplnění národních výběrů o další atlety, kteří měli na hrách nahradit sportovce socialistických států; současně nabídl všem výpravám proplacení nákladů za šest vybraných sportovců.¹⁵⁷ Také starosta Los Angeles využil svých kontaktů k podpoře olympismu, když obeslal všechny národní výbory na africkém kontinentě, aby se co nejdříve vyjádřili, zda se her zúčastní.¹⁵⁸ Zajímavou kapitolu losangeleské olympiády demonstrující oddanost Petera Ueberrotha a jeho spolupracovníků olympijské myšlence představoval příběh rumunských atletů, kteří se do Kalifornie vypravili navzdory sovětskému diktátu.¹⁵⁹

Když 7. června 1984 uplynul termín pro odevzdání přihlášek, mohl Ueberroth navzdory bojkotu hrdě prohlásit, že přání zúčastnit se her vyjádřilo rekordních 142 národních olympijských výborů.¹⁶⁰ Vzhledem k okolnostem se jednalo o mimořádný úspěch. Na otázku, jakým způsobem se organizátorům podařilo změnit téměř jistou prohru v – podle mnohých – nejúspěšnější hry moderní éry, je možné odpovědět několika způsoby. Za naprosto zásadní faktor ale považují právě roli LAOOV, jehož vedení disponovalo značnou mírou nezávislosti, která mu v době bojkotů umožňovala držet se do určité míry stranou politických střetů. Aktivním přístupem a jednáním s MOV, americkou vládou i sovětskými funkcionáři se Ueberrothovi podařilo

---

Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Reviews, *International Herald Tribune*, 10. květen 1984, *Boycott: Olympics of Diminished Quality*.

¹⁵⁶ Jak mnozí publicisté zdůrazňovali, bojkot neohrožoval pouze olympiádu v Los Angeles, ale především slábnoucí olympijské hnutí. Objevovaly se rovněž názory, že olympijské hodnoty jsou už od padesátých let mrtvé a celé hnutí je pouze znehodnoceným obrazem staré slávy. IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *International Herald Tribune*, 12. květen 1984, *Olympics: The Wrecking Ball*.

¹⁵⁷ Jednalo se o proplacení nákladů za dopravu a ubytování pro 6 atletů, popřípadě 3 atlety a 3 sportovní funkcionáře. LAOOV si mohl dovolit tento luxus poskytnout, protože v létě 1984 již bylo jasné, že zisk z prodeje televizních práv a marketingové kampaně dalece přesáhne očekávání. IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *Herald Examiner*, 5. červen 1984, *With 142 Countries Comming, Ueberroth Says Boycott Failed*.

¹⁵⁸ *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 352.

¹⁵⁹ Někteří autoři (Wilson) popírají ryozost záměrů LAOOV, jenž vynaložil velké úsilí a finanční zdroje, údajně pouze proto, aby účast Rumunska jako jediného státu Východního bloku, zneužil pro propagandistické účely. Vice srv. WILSON, E. Harold, *The Golden Opportunity: Romanian's Political maipulation of the 1984 Los Angeles Olympic Games*, in: *Olympika: International Journal of Olympic Studies*, Vol. 3, 1994, s. 83–97.

¹⁶⁰ IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *Herald Examiner*, 5. červen 1984, *With 142 Countries Comming, Ueberroth Says Boycott Failed*.

přesvědčit širokou veřejnost, že jeho cílem není dělat politiku, ale uspořádat nezapomenutelné hry.

Navzdory tomu, že z mračen nad Los Angeles spadlo pouze pár kapek, zůstalo nad kalifornskou metropolí částečně zataženo a problémy, jimž olympijské hnutí čelilo, zůstávaly – snad více než kdy jindy – očividné. Orwellovský rok 1984 mu přesto paradoxně poskytl naději. Juan Antonio Samaranch díky hrám v Los Angeles pochopil, že pokud bude organizační výbor fungovat na nezávislé bázi a disponovat vlastními finančními zdroji, bude podstatně méně vystaven případným bojkotům a přímým politickým tlakům.¹⁶¹ To koneckonců prokázal i LAOOV, když nepodlehł antisovětské hysterii panující ve Spojených státech, ačkoliv současně čelil ostré kritice ze strany Sovětského svazu za její podněcování. Je tedy možné se domnívat, že pokud by se XXIII. letní hry vůbec neuskutečnily nebo představovaly zklamání, olympijské hnutí by nejspíše nezachránilo ani strategie amerických marketérů. Pět propletených kruhů by bez Ueberrothova odhodlání postavit se bojkotu, v následujících dekádách s největší pravděpodobností nepředstavovalo značku, hodnou pozornosti nadnárodních korporací. Způsob, jakým se vedení MOV rozhodlo využít losangeleského odkazu pro modernizaci a obrodu olympijského hnutí, bude podrobněji analyzován v následující kapitole.

---

¹⁶¹ Tento poznatek platil zejména pro samotný MOV. Samaranch se obával, že po úspěchu Los Angeles bude vystaven tlaku různých zájmových skupin, zamýšlejících s pěti propletenými kruhy spojit svou budoucnost pouze kvůli zisku či mocenským zájmům. Jako šéf olympijského hnutí dobře chápal, že finanční nezávislost je zásadním předpokladem, jak v co největší míře ochránit olympijské hodnoty a zachovat MOV nezávislý.

6. Hry na prodej? Transformace a komercializace olympijského hnutí

Ačkoliv olympijské kruhy představují jednu z nejprestižnějších světových značek, ještě v poslední třetině 20. století byl MOV relativně chudou, místy dokonce zadluženou organizací.¹⁶² Příčina této neuspokojivé finanční situace spočívala v konzervativním, místy až ortodoxním přístupu olympijských funkcionářů ke vztahu mezi sportem a penězi.¹⁶³ Solventnost MOV se výrazně zlepšila s rozvojem televizního vysílání. Za zásadní mezník ve financování olympijského hnutí je tak možné považovat rok 1972, kdy si MOV zajistil vlastnictví televizních práv, z nichž až do vzniku vlastního marketingového programu čerpal přes 90 % veškerých finančních prostředků.¹⁶⁴

Chatrnost této strategie se ukazovala už od jejího vzniku. Olympijské hnutí v sedmdesátých letech čelilo různým politickým tlakům a organizátoři her se jejich prostřednictvím snažili demonstrovat sílu svého režimu; kvůli výstavbě gigantických sportovních komplexů proto neustále navyšovali rozpočet her. Vrchol tohoto trendu představoval bankrot XXI. olympiády v Montrealu, jenž výrazně oslabil prestiž olympijského hnutí.¹⁶⁵ Juan Antonio Samaranch se proto krátce po nástupu na post prezidenta MOV rozhodl vymanit olympijskou rodinu ze závislosti na televizních společnostech i vládních financích, do velké míry ohrožujících její nezávislost.¹⁶⁶ Samaranch na rozdíl od svých předchůdců chápal nutnost efektivního marketingového programu, s jehož pomocí měl MOV získat dostatek financí na organizaci her, podporu

---

¹⁶² Nejvýše se dluh MOV vyšplhal v roce 1971, kdy dosáhl částky 1,5 milionu amerických dolarů. DOVALIL, *Olympismus...*, s. 104.

¹⁶³ To v roce 1959 potvrdila v rozhovoru s předním olympijským historikem Johnem Lucasem také baronka Coubertinová, když prohlásila, že MOV prožil polovinu své existence ve finančním úpadku, závislý na darech bohatých sponzorů a do velké míry i předních olympijských funkcionářů jako byl její manžel, kterému nikdy neodpustila, že obětoval veškerý rodinný majetek svému olympijskému snu. Sport byl v první polovině 20. století stále prostoupen duchem amatérismu a nositelem morálních hodnot, proto vedení MOV zarputile bojovalo proti profesionalizaci a komercializaci her. Určitá míra komerce sice představovala součást her již od jejich obnovení, až do druhé poloviny 20. století byla pouze marginálním jevem. MARTYN, G. Scott, *An Uncomfortable Circle of Knowledge: An Examination of the Nairobi Treaty on the Protection of the Olympic Symbol*, in: *Global and Cultural Critique: Problematising the Olympic Games: Fourth International Symposium for Olympic Research*, October 1998, s. 87.

¹⁶⁴ MOV si obvykle ponechal 10 % ze zisku, přičemž zbylých 90 % rozdělil mezi organizační výbory her a národní olympijské výbory. FRAWLEY, Stephen – ADAIR, Daril (eds.), *Managing the Olympics*, London 2013, s. 161.

¹⁶⁵ MARTYN, G. Scott, *Exploiting the Olympic Mystique: The Origins of the First International Marketing Program*, in: *NASSH Proceedings*, 2001, s. 63.

¹⁶⁶ MARTYN, *An Uncomfortable...*, s. 87.

aktivit sportovních federací a národních olympijských asociací i na vlastní administrativní činnost.¹⁶⁷

Reforma financování představovala jeden z klíčových bodů XI. olympijského kongresu v Baden-Badenu, jenž podpořil vznik Komise pro nové financování olympijského hnutí (*New Sources of Financing Commission*).¹⁶⁸ Jejím úkolem bylo nalézt potenciální zdroje příjmů určené na rozvoj olympismu, současně sloužila jako poradní orgán výkonného výboru MOV, doporučující dlouhodobou finanční strategii na základě spolupráce s korporátními sponzory.¹⁶⁹ Navzdory tomu, že Komise pod vedením vlivného kanadského funkcionáře Richarda Pounda¹⁷⁰ pracovala na novém programu již od roku 1983, revoluční koncepci olympijského marketingu představil nezávisle na jejím úsilí až Peter Ueberroth v souvislosti s hrami v Los Angeles 1984.¹⁷¹

Původně kritizovaná finanční struktura XXIII. letních olympijských her ukázala, jak efektivně může soukromý sektor financovat olympijské hnutí. Společnost *International Sport and Leisure (ISL)*¹⁷², hlavní marketingový a licenční partner MOV, přejala strategii LAOOV a rozhodla se vsadit na garanci exkluzivity pro oficiální olympijské sponzory. *The Olympic Programme (TOP)* představený v červenci 1985 byl uzpůsoben pro přibližně 40 produktů různých kategorií, od aut, počítačů a nealkoholických nápojů až po reklamní i jiné služby.¹⁷³ Pečlivě vybrané společnosti získaly výměnou za finanční, materiální či odbornou podporu právo nazývat se

---

¹⁶⁷ Zejména vstřícný postoj sportovních federací byl pro budoucnost olympijských her zásadní. Nejen, že vlastnily pravidla olympijských sportů, současně ale také organizovaly vlastní šampionáty, jež vůči hrám mnohdy představovaly konkurenční podniky. MOV jim proto logicky musel nabídnout podíl ze svého zisku i právo podílet se na formování budoucí podoby světového sportu. MARTYN, *An Uncomfortable...*, s. 87.

¹⁶⁸ GRASSO, John – MALLON, Bill – HEIJMANS, Jeroen, *Historical Dictionary of the Olympic Movement*, London 2015, s. 357.

¹⁶⁹ ¹⁶⁹ MARTYN, *An Uncomfortable...*, s. 87.

¹⁷⁰ Richard William Duncan Pound (1942) je kanadský právník, bývalý plavec a sportovní funkcionář. Pound pracoval jako šéf *World Anti-Doping Agency (WADA)*, dvě funkční období zastával pozici vice-prezidenta MOV (1987–1991, 1996–2000) a po odstoupení Juana Antonia Samaranche neúspěšně kandidoval na prezidenta. Od dubna 2014 zastává vlivný post předsedy rady pro Olympijské vysílací služby (*Olympic Broadcasting Services*).

¹⁷¹ GRASSO, *Historical...*, s. 357.

¹⁷² ISL se stala oficiálním marketingovým partnerem MOV v osmdesátých letech (1982), kdy MOV disponoval pouze omezeným počtem zaměstnanců a nebyl proto schopen aktivně vést vlastní marketingovou politiku. Spolupráce skončila v roce 1995, kdy MOV už jako globální instituce, vytvořil vlastní agenturu *Meridian*. ISL byla marketingovou agenturou se sídlem ve švýcarském Lucernu, kterou založil bývalý šéf *Adidasu*, Horst Dassler. Mezi její klienty patřila FIFA, MOV či Mezinárodní atletická federace. Po sérii korupčních skandálů v roce 2001 ISL zbankrotovala. CASHMAN, Richard – HUGHES, Anthony (eds.), *Stagging the Olympics: The Event and Its Impact*, Sydney 1999, s. 136.

¹⁷³ *Olympic Review*, No. 213, July 1985, s. 384.

„oficiálním olympijským partnerem“, jenž směl při propagaci svých výrobků využívat olympijské symboly a hesla.¹⁷⁴

Cílem MOV bylo navázat dlouhodobou spoluprací s nejprestižnějšími a nejdynamičtějšími nadnárodními korporacemi, z níž měli těžit všichni členové olympijské „rodiny“. Nosná myšlenka celého programu spočívala ve vytvoření globálního olympijského marketingu koordinovaného prostřednictvím MOV. Zásadní inovaci oproti dřívějším iniciativám představovala skutečnost, že marketéři ISL jménem 44 globálních sponzorů, vyjednali podmínky pro využívání olympijských symbolů na území jednotlivých národních výborů přímo s místními úřady, čímž zajistili svým partnerům výsadní právo provozovat zde reklamní a marketingové aktivity spojené s olympismem.¹⁷⁵ Výsledný zisk pak putoval nejdříve k MOV, jenž následně peníze přerozdělil podle předem připraveného klíče.¹⁷⁶

Program představoval oboustranně výhodnou dohodu otevřenou všem zemím světa, včetně států Východního bloku.¹⁷⁷ Pro jednotlivé národní výbory byl TOP možností, jak díky poskytnutí vlastního trhu zvýšit svůj příjem, což, jak potvrdil i

---

¹⁷⁴ TOP byl navržen primárně pro nejprestižnější nadnárodní korporace, které byly schopny podpořit olympijské hnutí příspěvkem přesahujícím 10 milionů dolarů. Partnery vybírali manažeři ISL přednostně ze společností dlouhodobě spojených s olympijskými hrami jako byla například firma *Coca-Cola*, která olympismus pravidelně podporovala již od roku 1928. Vybraní sponzoři museli podepsat kontrakt, v němž se kromě obchodních podmínek zavazovali respektovat olympijské hodnoty a tradice. Smlouva obvykle zahrnovala jeden olympijský cyklus, přičemž stávající sponzoři disponovali přednostním právem na její prodloužení. Členové TOP měli exkluzivní možnost využívat veškerých olympijských symbolů při propagaci svých produktů, disponovali přednostním právem na přímou reklamu v televizním vysílání, byli chráněni před podloudným marketingem a směli využívat výhod programu pohostinnosti. *Olympic Review*, No. 229/230, November – December 1986, s. 654.

¹⁷⁵ Vytvoření globálního marketingového programu neznamenovalo konec lokálních sponzorských aktivit. ISL naopak v budoucnu poskytovala své služby také jednotlivým národním výborům a radila jim, jak nejefektivněji skloubit vlastní sponzorské iniciativy s marketingovým programem MOV. V devadesátých letech této spolupráce využil například Britský olympijský výbor, který čelil výzvě transformovat a refinancovat sportovní hnutí na ostrovech. POUND, Richard, *The International Olympic Programme*, in: *Olympic Review*, No. 220, February 1986, s. 84.

¹⁷⁶ Největší část, zpravidla 50 % procent zisku, připadlo organizačním výborům nadcházejících her (letních i zimních), zhruba 40 % bylo přerozděleno mezi národní olympijské výbory a 10 % zůstalo MOV na zajištění jeho běžné agendy. Zejména vyplácení národních olympijských asociací představovalo komplikovaný proces. Na základě smlouvy se MOV zavazoval vyplatit každé z nich minimální částku 10 tisíc dolarů a dalších 300 dolarů za každého atleta, který se her zúčastní. Speciální případ představovala situace, kdy národní výbor obdržel navíc náhradu za ušlý zisk, v případě, že byl nucen před podepsáním dohody zrušit smlouvu s lokálním sponzorem, jehož produkt byl v konkurenčním vztahu vůči některému z oficiálních sponzorů. *Olympic Review*, No. 292/293, February – March 1992, s. 102.

¹⁷⁷ Američané původně protestovali proti zapojení socialistických států, protože absence otevřeného trhu znemožňovala distribuci západního zboží do komunistických zemí. MARTYN, G. Scott, *Toward an Impasse: An Examination of the Negotiations Behind the Inclusion of the United States Olympic Committee in The Olympic Programme*, in: *Olympic Perspectives: Third International Symposium for Olympic Research*, October 1996, s. 114.

Richard Pound, lákalo rovněž sponzory, kteří „nebudou muset jít a zaklepat na dveře všech 161 národních asociací po celém světě.“¹⁷⁸ Marketingový ředitel ISL, Jürgen Lenz, si ale uvědomoval i zásadní limity programu – pokud měl TOP fungovat, bylo naprosto nezbytné, aby se do něj zapojily také Spojené státy, reprezentující nejsilnější světový trh.¹⁷⁹

Vedení MOV počítalo se spuštěním globálního marketingu již pro hry v Calgary a Soulu v roce 1988. Vyjednávání s USOV se ale protáhlo a generální sekretář Don Miller ještě v červnu 1984 upozorňoval, že kvůli avizovanému bojkotu her v Los Angeles se vyjádří až po jejich skončení.¹⁸⁰ Funkcionáři USOV na TOP ale od počátku nahlíželi s určitým podezřením, obávali se totiž, že se jim MOV snaží ukrást nejbohatší domácí sponzory. Názor změnili až poté, co Samaranch vyzval prezidenta Williama Simona,¹⁸¹ aby záležitosti ovlivňující budoucnost olympijského hnutí věnovali patřičnou pozornost. O dva měsíce později tak zástupci ISL konečně získali možnost představit Američanům veškeré výhody plynoucí z celosvětového sponzorského programu a Miller následně doporučil jeho přijetí.¹⁸² Juan Antonio Samaranch s Horstem Dasslerem¹⁸³ dohodu slavnostně podepsali 28. května 1985 v Lausanne a definitivně tak otevřeli cestu ke komercializaci olympijských her.¹⁸⁴

Řada kritiků TOP odsuzovala a považovala jej za neodvratný konec olympijské tradice a „nevinnosti her“. Nelze sice popřít skutečnost, že jeho hlavním cílem bylo vygenerovat zisk, ten měl být ale použit primárně na zajištění nezávislosti olympijského

---

¹⁷⁸ IOC Archives, J-ISL/1, ISL Marketing: general correspondence, *The New York Times*, 25. květen 1985, *Empire Strikes Back*.

¹⁷⁹ MARTYN, *Toward...*, s. 114.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ William Edward Simon (1927–2000) byl americký byznysmen a filantrop, který v letech 1974–1977 zastával funkci ministra financí. Jako aktivní člen Amerického olympijského výbor získal roku 1977 funkci pokladníka. O čtyři roky později byl zvolen prezidentem USOV (1981–1985). V letech 1985–1995 Simon předsedal Americké olympijské nadaci, vytvořené ze zisku her v Los Angeles (1984). Roku 1991 vstoupil do Americké olympijské síně slávy.

¹⁸² USOV obdržel, stejně jako ostatní národní výbory, minimální finanční záruky vyplývající z TOP, pro Američany ale byla zásadní spíše výše zmíněná kompenzace v případě střetu zájmů lokálních a globálních sponzorů. USOV směl totiž na základě *Amateur Actu* (1978) využívat derivace slova „olympiáda“ a „olympijský“, stejně jako vlastní logo, obsahující pět propletených kruhů, k soukromým marketingovým aktivitám. Oproti ostatním národním výborům tak před vytvořením společného olympijského marketingu disponoval podstatně větším množstvím lokálních sponzorů, o jejichž podporu nechtěl přijít. MARTYN, *Toward...*, s. 114.

¹⁸³ Horst Dassler (1936–1986) byl německý podnikatel a syn zakladatele *Adidasu*, Adolfa Dasslera. Po svém otci převzal vedení firmy a rozhodl se využít potenciálu sportu pro reklamní aktivity bohatých nadnárodních společností. Za tímto účelem založil ISL, která se stala marketingovým partnerem MOV. Dassler je obvykle považován za otce moderního sportovního sponzoringu.

¹⁸⁴ MARTYN, *Toward...*, s. 114.

hnutí, které se v postmoderní době bez vlastních finančních prostředků zkrátka obejít nemohlo. Odpůrci rovněž opomíjeli důležitou součást programu: ochranu jednotlivých sponzorů před podloudným marketingem. MOV se tímto způsobem snažil zabránit nekontrolované komercializaci a zneužívání olympijských symbolů.¹⁸⁵ Značná část příjmů MOV navíc směřovala do nové iniciativy pod názvem Program olympijské solidarity (*Olympic Solidarity Programme*), jehož cílem bylo podpořit rozvoj olympismu v zemích třetího světa.¹⁸⁶

TOP ale nebyl pouze tradičním marketingovým programem, nýbrž určitým druhem partnerství, v němž se – pro mnohé možná překvapivě – do neobvyklé míry odrážel duch olympismu. Když prezident firmy *Coca-Cola*, Donald Keough, prohlásil, že „*Coca-Cola Company* a její dceřiné společnosti a stáčírny věří v olympijské hodnoty“ a považují „olympijské hry za mezinárodní událost, která prostřednictvím atletických soutěží přispívá k porozumění mezi všemi národy,“ mluvil do značné míry pravdu.¹⁸⁷ Nadnárodní korporace, ačkoliv jejich vlastní politika vůči nim mnohdy stála v přímé opozici, byly ochotné přistoupit na podmínky MOV – přijmout a propagovat olympijské hodnoty, i když většinou pouze za účelem zlepšit svůj *public image*.¹⁸⁸ MOV s nimi na oplátku jednal jako s rovnocennými partnery, jejichž zájmy a názory je třeba respektovat. Není tedy divu, že většina z nich zůstala s olympijským hnutím spojena dlouhodobě.¹⁸⁹

Nový olympijský marketing se poměrně záhy ukázal jako mimořádně efektivní. Příjmy z programu TOP I (Calgary, Soul) dosáhly 95 miliónů dolarů, TOP II

---

¹⁸⁵ Ochrana sponzorů představovala důležitou součást programu. Olympijské hry často motivovaly subjekty, jež s hrami neměly nic společného, aby se pomocí reklamy pokusily přesvědčit veřejnost, že jsou oficiálním partnerem akce. Například v souvislosti s Los Angeles 1984 se společnost *Kodak* pokusila zneužít svého spojení s USOV a pomocí velkého objemu televizních reklam přesvědčila část americké společnosti o svém vztahu s olympijským hnutím, přičemž oficiálním sponzorem poskytujícím fotografické služby byl *Fuji Film*. *Olympic Review*, Vol. XXV, No. 2, April – May 1996, s. 181.

¹⁸⁶ *Olympic Review*, June-July 2001, s. 22.

¹⁸⁷ IOC Archives, J-ISL/1, ISL Marketing: general correspondence, *Coke and Olympics: A Traditional Pair, Background Information*.

¹⁸⁸ Zejména pro asijské korporace, jako byl například *Samsung*, představovalo spojení s olympijským hnutím otázkou mimořádné prestiže. Díky olympijskému sponzoringu se tyto firmy v očích spotřebitelů dostaly na úroveň tradičních západních společností, což představovalo rozdílový faktor při soutěži s lokální konkurencí. CASHMAN, *Stagging...*, s. 38.

¹⁸⁹ TOP byl prvním marketingovým programem, za nímž následovalo několik dalších. Výstižná je změna názvu z devadesátých let, kdy zkratka TOP sice zůstala zachována, oficiální název se ale změnil na výstižnější *The Olympic Partners*. Program TOP I zahájený v roce 1985 zahrnoval sponzorské aktivity spojené s hrami v Soulu a Calgary (1988). Pro hry v Barceloně a Albertville (1992) byl určen program TOP II. V současné době na stejné bázi běží TOP VIII (2013–2016). KOVÁŘ, *Město...*, s. 227.

(Albertville, Barcelona) 175 miliónů a TOP III (Lillehammer, Atlanta) 350 miliónů amerických dolarů.¹⁹⁰ Pokud bychom chtěli konkretizovat, jakým způsobem jednotliví členové olympijské rodiny z TOP těžili, nabízí se ZOH v Naganu (1998) a LOH v Sydney (2000). Celkový příjem za olympijský cyklus 1997–2000 dosáhl 550 milionů dolarů. Tato částka byla následně rozdělena mezi organizační výbory (345 mil.), národní olympijské výbory (170 mil.) a MOV (35 mil.).¹⁹¹

Strategie, kterou olympijskému hnutí poprvé představil Peter Ueberroth na XXIII. letních olympijských hrách v Los Angeles, se stala neoddelitelnou součástí globálního programu TOP, pod jehož zástavou vedl Juan Antonio Samaranch MOV do nového milénia.¹⁹² Dnes je bez nadsázky možné se domnívat, že komercializace významně přispěla k záchraně olympijského hnutí, jež v osmdesátých letech čelilo vážné krizi. Stejně tak je nezpochybnitelné, že finance, jimiž MOV dnes disponuje, výrazně změnilo jeho charakter. Z relativně chudé organizace disponující v roce 1981 pouhými 32 zaměstnanci se v souvislosti s příjmy z marketingu stala významná instituce globálního charakteru s enormním společenským vlivem.¹⁹³ V tomto kontextu je proto na rok 1984 opravdu možné nahlížet jako na konec jedné éry; olympijské hry před a po Los Angeles se totiž výrazně lišily, stejně jako podoba samotného MOV.

---

¹⁹⁰ Zisk s každým dalším olympijským cyklem vzrůstal zejména kvůli zvyšující se prestiži her, ne kvůli zapojení nových sponzorů. Program TOP I (1985–1988) disponoval 9 partnery a zastupoval 159 národních olympijských výborů s konečným ziskem 95 milionů. TOP V (2001–2004) sice zahrnoval 199 zemí, ale partnerů zastupoval pouze 10, přičemž konečný zisk dosahoval 600 miliónů. DOVALIL, *Olympismus...*, s. 111.

¹⁹¹ Přesněji se jednalo o NAOOV (130 mil.) a SOOV (215 mil.), což dohromady představovalo 63 % celkového obrátu TOP IV, přičemž podíl MOV zůstal na pouhých 6%. DOVALIL, *Olympismus...*, s. 113.

¹⁹² Právě díky úzké spolupráci předsedy LAOOV s prezidentem MOV skončily XXIII. letní olympijské hry úspěchem. Jejich vztah nelze nazvat pouze jako pracovní, na základě korespondence je totiž zřejmé, že se Samaranch s Ueberrothem stali rovněž přáteli. O tom svědčí i výměnný studijní pobyt Juana Antonia Samaranche Jr. v Los Angeles, jenž se uskutečnil s velkým přispěním Petera Ueberrotha. Společná fotografie obou strůjců olympijského úspěchu ze zahajovacího ceremoniálu viz příloha č. 7.

¹⁹³ *Olympic Review*, June – July 2001, s. 22.

7. Olympijská idea na přelomu milénia

Olympijské hnutí na cestě od Coubertina k Samaranchovi prošlo výraznou proměnou, jež do velké míry korespondovala se socioekonomickým vývojem západní společnosti. Původní „coubertinovský“ důraz na morální a výchovné hodnoty amatérského sportu, přispíval ještě na počátku 20. století k plnění progresivních cílů jako bylo šíření humanismu a národního porozumění. Tento výchovný aspekt, neoddělitelně spojený se sportovním hnutím na britských ostrovech, byl ale smeten dvěma světovými válkami, po nichž musel MOV zvážit, zda humanistická idea amatérského sportu v poválečném světě stále představuje nosný koncept.¹⁹⁴

Technologický a hospodářský pokrok spojený s druhou polovinou 20. století zásadním způsobem změnil obraz společnosti, jež do velké míry definovala podobu sportovního hnutí. Motto „není důležité vyhrát, ale zúčastnit se“ bylo v éře studené války nahrazeno výstižnějším „vítěz bere vše.“¹⁹⁵ S rozvojem televizního vysílání a komercializace musel MOV navíc čelit tlaku různých zájmových skupin, hodlajících využít olympijské hry ve svůj vlastní prospěch. Jak vyplývá z krize olympismu probíhající v sedmdesátých letech, funkcionáři MOV dlouhodobě tápali a nebyli schopni jasně definovat úlohu současného olympijského hnutí.

Zásadní milník na cestě k moderním hrám znamenal nástup Juana Antonia Samaranche na post prezidenta MOV. Samaranch dobře chápal, že MOV na počátku osmdesátých let představoval strnulou, konzervativní instituci, vyžadující rozsáhlé reformy. V dobách studené války byl MOV navíc stále vysoce elitním klubem, do jehož užšího středu vedla cesta pouze důsledným budováním kontaktů.¹⁹⁶ Tato „nadstranickost“ ovšem dlouhodobě omezovala vliv národních olympijských výborů a sportovních federací, stále agilněji se dožadujících práva spoluutvářet budoucnost světového sportu.¹⁹⁷

---

¹⁹⁴ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 66.

¹⁹⁵ KOVÁŘ, *Město...*, s. 270.

¹⁹⁶ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 46.

¹⁹⁷ MOV se jim toto právo snažil upírat, aby neztratil svůj mocenský monopol. Zejména prezident Avery Brundage se obával, že národní asociace a sportovní federace v souvislosti s technologickým pokrokem a zvýšením výkonnosti atletů budou tlačit na otevření her profesionálům, což se do velké míry opravdu stalo. Když v roce 1967 došlo k založení Generálního shromáždění sportovních federací a národních olympijských výborů, exekutiva MOV je i nadále přehlížela. Určitá míra demokratizace nastala až s nástupem lorda Killanina, který obnovil olympijské kongresy a na prvním

Vstřícný krok směrem k demokratizaci podnikl Samaranch v Baden-Badenu v roce 1981. Na XI. olympijském kongresu s mottem „spojení sportem a spojení pro sport“ vyjádřil přesvědčení, že v globalizovaném světě se olympijské hnutí neobejde bez potřebné expertízy.¹⁹⁸ Vzniklo tak několik specializovaných komisí, které se scházely na pravidelné bázi a o své činnosti informovaly zasedání MOV a výkonný výbor.¹⁹⁹ Nejvýznamnější z nich byla Komise pro nové financování olympijského hnutí a Atletická komise.²⁰⁰

Komise pro financování pod vedením Richarda Pounda přispěla k úspěšné realizaci nového marketingového programu s názvem TOP, jehož přínos byl ale mnohými odpůrci kritizován. Jednalo se zejména o konzervativní sportovní funkcionáře, vědce a novináře odsuzující komercializaci obecně, bez toho, aby rozlišovali mezi jejími pozitivními a negativními aspekty.²⁰¹ S časovým odstupem dnes sice můžeme tvrdit, že do velké míry opravdu připravila hry o jejich původní „nevinnost“, současně ale politickými tlaky zmítanému hnutí poskytla vytouženou nezávislost. Kritikové se obvykle zaměřovali na prodej televizních práv a s nimi spojenou reklamu. Jak ale poznamenal Pound, realita poslední třetiny 20. století se výrazně lišila od jeho počátků a olympijské hry se bez divácké podpory zkrátka obejít nemohly: „Odstraňme sponzoring a komercializaci ze současného sportu a co nám zůstane? Sofistikovaný, skvěle seřízený motor vyvíjený přes sto let – bez paliva.“²⁰²

---

z nich (Varna 1972) založil tripartitní komisi, určující světovou sportovní politiku. Federace a národní olympijské výbory v této komisi ovšem pracovaly pod vedením prezidenta MOV a představovaly pouze jakýsi poradní orgán výkonného výboru. DOVALIL, *Olympismus...*, s. 66.

¹⁹⁸ *Olympic Review*, June – July 2001, s. 21.

¹⁹⁹ Zakládání poradních komisí je jedním z typických znaků Samaranchova prezidentství.

V roce 1981 pracovalo ve vile na Château de Vidy pouhých 32 zaměstnanců sdružených do tří oddělení (direktoriát, sportovní divize, Program olympijské solidarity). O 10 let později disponovalo ústředí MOV více než 100 zaměstnanci a 23 komisemi. Příčina zvýšení počtu zaměstnanců spočívala v zisku vygenerovaném z TOP, jenž musel být smysluplně využit na rozvoj olympismu a distribuován mezi olympijskou „rodinu“. WENDL, Karel, *The International Olympic Committee in Years 1980–1994*, in: *Critical Reflections on Olympic Ideology: Second International Symposium for Olympic Research*, October 1994, s. 102.

²⁰⁰ *Olympic Review*, June – July 2001, s. 21.

²⁰¹ Negativně byl hodnocen především prodej olympijského ohně v souvislosti s hrami Los Angeles, vnímaný jako zneužití olympijských symbolů za účelem zisku. Kritikové ovšem opomíjeli důležitou skutečnost: nejednalo se o komercializaci v pravém slova smyslu, ale spíše o snahu propagovat hry mezi obyvateli Spojených států. Výtěžek byl totiž určen na charitu, nikoliv na podporu LAOOV nebo atletů. MARTYN, G. Scott, *Power, Politics and Capitalism: Ascension to the Zenith of the Modern Olympic Movement, Pathways: Critiques and Discourse in Olympic Research Ninth International Symposium for Olympic Research*, August 5–7, 2008, s. 305.

²⁰² MARTYN, *Power...*, s. 305.

S komercializací úzce souvisela další závažná otázka osmdesátých let – profesionalizace olympijských her. Od okamžiku, kdy se MOV rozhodl spojit svůj osud s nejprestižnějšími světovými korporacemi, bylo jasné, že bránit profesionálním sportovcům účastnit se her, je nadále nemožné. Bohaté nadnárodní společnosti požadovaly zapojení sportovních ikon a slibovaly si od nich nejvyšší možné zisky. Otevření her bylo ale také v zájmu samotných sportovců, což zůstává často opomíjeno. Až do roku 1981 totiž nebylo kodifikováno, že sportovec svou účastí na hrách nesmí utrpět finanční nebo hmotnou újmu.²⁰³ Amatérský status proto atlety dlouhodobě poškozoval. Zatímco na konci 19. století se olympijským sportům věnovali výhradně finančně zabezpečení jedinci, ve druhé polovině 20. století pocházeli atleti z podstatně diverzifikovanějších sociálních tříd. I olympijští vítězové se proto běžně museli poohlížet po alternativních možnostech, jak se finančně zabezpečit.²⁰⁴

Definice amatérismu se v průběhu 20. století poměrně často měnila, ani samotní sportovci si proto mnohdy nemohli být absolutně jisti, zda jsou skutečně amatéry či nikoliv.²⁰⁵ Od sedmdesátých let tak rostl tlak na změnu Pravidla způsobilosti (*Eligibility Rule*), zakazujícího účast profesionálů na olympijských hrách. Zásadní milník na cestě k jejich otevření všem sportovcům představoval znovu XI. olympijský kongres v Baden-Badenu, jenž přenechal právo definovat přesné znění amatérismu jednotlivým federacím.²⁰⁶ Nově vzniklá Atletická komise pak sloužila jako prostředník mezi MOV na jedné a atlety na druhé straně. Navzdory těmto tendencím byla ale většina MOV v březnu 1983 na 86. zasedání v Novém Dillí stále ještě rozhodnuta zabránit přístupu profesionálů na olympijské hry.²⁰⁷ Situace se výrazně změnila až se zapojením soukromého sektoru do organizace her v Los Angeles 1984 a zejména s vytvořením

---

²⁰³ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 71.

²⁰⁴ To platilo na obou stranách železné opony. Například americký plavec a pětinasobný zlatý medailista Johnny Weissmüller (1904–1984) se nezúčastnil letních her v Los Angeles 1932, protože pracoval na reklamě na plavky značky BVD a natáčel film *Tarzan: opičí muž*, aby se finančně zajistil. Podobně na tom byl vzpěrač a stříbrný medailista z Londýna 1948, Harold Sakata (1920–1980), který si zahrál záporného hrdinu ve slavné „bondovce“ *Goldfinger*. Atleti socialistických států byly placeny amatéry (*shamateurs*), kteří zpravidla „pracovali“ jako zaměstnanci armády, přičemž se ale naplno věnovali sportu. Po ukončení aktivní kariéry museli ovšem i oni čelit úskalím amatérského sportu. TOMLINSON, *The Commercialization...*, s. 4.

²⁰⁵ Velký problém představovalo obcházení pravidla o amatérismu. Pro druhou polovinu 20. století bylo typické, že k přiznání amatérského statusu mnohdy stačilo, aby sportovec vykonával plnohodnotné zaměstnání. Z tohoto systému těžili jak Američané profitující z univerzitních stipendií tak i Sověti, obvykle evidovaní jako státní zaměstnanci. TOMLINSON, *The Commercialization...*, s. 4.

²⁰⁶ Názorný je příklad fotbalu. Za nezpůsobilé zúčastnit se olympijských her byli v tomto případě považováni hráči, kteří startovali na Mistrovství světa pod hlavičkou FIFA.

²⁰⁷ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 72.

programu TOP, jehož účastníci nutně potřebovali spojit své produkty s nejnámějšími tvářemi sportovního světa. MOV proto začal připravovat tzv. Kodex sportovce, doporučující aby „všichni nejlepší sportovci, včetně těch profesionálních, mohli na hrách startovat.“²⁰⁸ Tento návrh v říjnu 1986 schválilo 91. zasedání MOV, čímž legalizovalo vstup profesionálů na olympijské hry.²⁰⁹

Komercializace i profesionalizace představovaly významné aspekty transformace, již olympijské hnutí od poloviny osmdesátých let procházelo. MOV ovšem musel čelit také výzvám způsobeným geopolitickými změnami v souvislosti s dekolonizací Afriky a rozpadem Východního bloku. Zatímco v roce 1980 sdružoval 144 národních olympijských výborů, v roce 1998 to bylo rovných 200.²¹⁰ Je třeba si také uvědomit, že zájmy a cíle mnoha z nich se do velké míry lišily, pokud tedy Samaranch chtěl udržet rozšiřující se olympijskou rodinu jednotnou, bylo nutné se s národními asociacemi sblížit a pravidelně konzultovat jejich potřeby a zájmy.²¹¹ Díky tomu značně vzrostl význam Asociace národních olympijských výborů (ANOV)²¹² a došlo ke vzniku dalších asociací sdružujících regionální olympijské výbory.²¹³ O tom, že prezident MOV myslel zlepšení vztahů vážně, svědčilo i jeho rozhodnutí navštívit osobně všechny země disponující národním olympijským výborem.²¹⁴

Jak tedy vypadal MOV na přelomu milénia? Jednalo se o globální instituci s více než 200 členy. Díky vlastnímu marketingovému programu, komercializaci a profesionalizaci se z něj stala organizace disponující mimořádným vlivem. Samotné

---

²⁰⁸ http://www.olympic.cz/www/docs/osmus/amaterismus__a__profesionalismus.pdf [cit. 31. 7. 2015].

²⁰⁹ V současné době definuje podmínky účasti čl. 45 Olympijské charty. Na jeho základě si kvalifikační kritéria, následně schvalovaná výkonným výborem MOV, určují sportovní federace. Sportovci se současně zaručují respektovat ducha *fair play* a antidopingový kodex. Po dobu her se rovněž zavazují nevyužívat svého jména a výkonů k reklamním účelům. Poprvé se profesionálové zúčastnili olympijských her v roce 1988. http://www.olympic.cz/www/docs/osmus/amaterismus__a__profesionalismus.pdf [cit. 31. 7. 2015].

²¹⁰ *Olympic Review*, June – July 2001, s. 25.

²¹¹ Zejména nově vzniklé státy, především na africkém kontinentu, chtěly prostřednictvím sportu demonstrovat národní emancipaci. Určitá forma konkurence byla běžná také mezi státy Východního bloku. Jednalo se především o rivalitu mezi bývalými satelity a Ruskou federací.

²¹² ANOV původně vznikla v šedesátých letech za prezidentství Averyho Brundage jako Generální shromáždění národních olympijských výborů. Své současné jméno získala v roce 1979. Jejím cílem bylo posílit autoritu národních výborů vůči MOV a podpořit jejich vzájemnou spolupráci a koordinovat činnost.

²¹³ Jednalo se o asociace zastřešující činnost národních olympijských výborů na úrovni jednotlivých kontinentů. Příkladem je Asociace evropských olympijských výborů (EOC), Asociace afrických národních olympijských výborů (ACNOA), Asijská olympijská rada (OCA) či Panamerická sportovní organizace (PASO). *Olympic Review*, June – July 2001, s. 26.

²¹⁴ Tamtéž.

olympijské hry oprávněně představovaly v očích veřejnosti největší sportovní událost, s nimi spojené pozitivní hodnoty ale mnohdy zastínil jejich mimořádný komerční potenciál. Jak správně poznamenal člen MOV James Easton: „Los Angeles přineslo myšlenku a ukázalo světu, že olympijský sponzoring je speciální a vyplatí se.“²¹⁵ Znamenalo také zlomový okamžik v dějinách olympijského hnutí, byl totiž podstatný rozdíl „nemít žádného zájemce o hry“, což byla realita počátku osmdesátých let, „nebo jich mít osm či devět“.²¹⁶

Budoucnost olympismu je ovšem i nadále nepředvídatelná. Profesionalizace a komercializace významně pozměnily jeho podobu a je vysoce pravděpodobné, že ji budou spoluutvářet také v následujících letech či dekadách. I dnes můžeme pouze hádat, zda tento vliv bude pozitivní či negativní. Jedno ale zůstává zřejmé: vrcholový sport bez dostatečného financování nemůže existovat, je však zásadní, aby se nestal pouze „strojem na peníze“ a majetkem nadnárodních korporací. Je třeba si uvědomovat nebezpečí korupce spojené s volbou hostitelských měst či rizika dopingu, ale také pozitivní stránky olympijských her a sportu obecně. To koneckonců nadčasově zdůraznil sám zakladatel novodobého olympijského hnutí, baron Pierre de Coubertin: „Sport může mít blahodárný či škodlivý vliv. Záleží na tom, jak se k němu postavíme, jaké mu dáme zaměření. Může vyvolat nejušlechtilejší touhy, ale i nejnižší pudy, může rozvíjet smysl pro čest a spravedlnost, ale také chamtivost. Může být rytířský i zkažený. Sportu můžeme použít k upevňování míru stejně dobře jako k přípravě války.“²¹⁷

Podobně pozitivní i negativní ohlasy budilo také prezidentství Juana Antonia Samaranche a samotná transformace olympijských her, která je s ním spojena. Když po více než dvaceti letech ve službách olympismu v předvečer 112. zasedání MOV v Moskvě rezignoval, ze stránek *Russia Journalu* se na jeho hlavu snesla ostrá kritika: „Vše se zdá být správné. Jedna z nejzkorumpovanějších organizací se sejde v jednom z nejzkorumpovanějších měst světa, aby zde zvolila nástupce současného šéfa, fašistického úředníka, který si pro tuto záležitost osobně vybral místo, kde byl před 21

---

²¹⁵ *Olympic Review*, No. 326, December 1994, s. 575.

²¹⁶ Los Angeles bylo jediným kandidátem pro rok 1984. Po úspěchu XXIII. olympiády bojovalo v roce 1986 o hry (1992) již šest měst (Barcelona, Paříž, Brisbane, Bělehrad, Birmingham, Amsterdam), přičemž o pořadatelství XXVII. letních olympijských her plánovaných na rok 2000, se zajímalo hned osm kandidátů (Sydney, Peking, Berlín, Istanbul, Manchester, Milán, Brasília a Taškent. *Olympic Review*, No. 326, December 1994, s. 575.

²¹⁷ DOVALIL, *Olympismus...*, s. 8.

lety sám zvolen do čela MOV.²¹⁸ Opačný názor sdílela většina členů MOV, oceňující jeho reformy i politické umění. Richard Pound byl přesvědčen, že ačkoliv Samaranch „zdědil nemajetnou, neorganizovanou, neuniverzální organizaci, učinil ji globální, dobře financovanou a politickým světem respektovanou...“²¹⁹ Na cestě za univerzalitou musel logicky učinit těžká rozhodnutí, veřejností mnohdy přijatá kriticky, svým dědicům ale předal MOV bez problémů, jimž po nástupu sám čelil. Lepší konec jedné éry si v kontextu vrcholící krize olympijského hnutí mohl v osmdesátých letech představit málokdo.

---

²¹⁸ MARTYN, *Power...*, s. 306.

²¹⁹ MOV fungoval na dobrovolnické bázi, jeho členové si proto museli náklady spojené se služebními cestami, včetně zasedání, hradit sami. Pound proto tvrdil, že až do roku 1981 přežíval MOV po finanční stránce prakticky „ze dne na den“. Tamtéž.

Závěr

Olympijské hnutí v osmdesátých letech 20. století nepochybně stálo na konci jedné éry a málokdo si dovolil hádat, jak bude vypadat ta následující. Politizace olympijských her, závislost organizátorů na vládních dotacích a MOV na příjmech z prodeje televizních práv, to vše výrazně poškodilo obraz olympismu. Když MOV přidělil hry pro rok 1984 jedinému zbývajícím kandidátovi, jímž zůstalo Los Angeles, upřel svět s nadějí i obavami pohled ke kalifornské metropoli.

Cílem mé práce bylo zodpovědět otázku, zda XXIII. letní olympijské hry v Los Angeles představovaly „konec jedné éry“. Na základě archivních materiálů, dobového tisku i odborné literatury jsem dospěl k jednoznačnému závěru, že ano. Jak jsem vyložil v první kapitole své práce, krize olympijského hnutí byla dlouhodobějšího charakteru a ani samotní funkcionáři netušili, jakým směrem se má hnutí v budoucnu ubírat. Navzdory jejich původní nedůvěře vůči zapojení soukromého sektoru do organizace her, analyzované ve druhé kapitole práce, se LAOOV podařilo přimět konzervativní členy MOV, aby v případě Los Angeles pootevřeli dveře odmítané komercializaci. Přidělení her neziskové organizaci jakou byl LAOOV je bez nadsázky možné považovat za revoluční milník v dějinách olympismu, jenž považuji za počátek nové éry olympijského hnutí.

Praktiky amerických marketérů, popsané ve třetí a čtvrté kapitole, stejně jako spojení olympijských her s nejprestižnějšími nadnárodními korporacemi, dovedly hry v Los Angeles k rekordnímu zisku přesahujícím 200 milionu dolarů. MOV tak objevil inspiraci pro vlastní, globální marketingový program, z něhož měla profitovat celá olympijská „rodina“. Cílem páté kapitoly bylo demonstrovat význam finanční nezávislosti na budoucnost olympijského hnutí v kontextu studené války. Juan Antonio Samaranch díky hrám v Los Angeles pochopil, že pokud bude MOV disponovat vlastními finančními zdroji, zůstane podstatně méně vystaven přímým politickým tlakům. Za tímto účelem byl vytvořen *The Olympic Programme* (TOP), jehož prostřednictvím se z MOV stala bohatá, globálně uznávaná instituce, disponující mimořádným společenským vlivem. Tato transformace, veřejností přijatá do určité míry kriticky, sice zachránila olympijské hnutí po finanční stránce, mnozí kritikové ale namítají, že s ní spojená komercializace nenávratně pošpinila olympijské hodnoty.

Proměně olympijského hnutí a dodnes aktuální diskuzi týkající se olympijských hodnot jsou věnovány poslední dvě kapitole práce.

Jaký tedy byl konec jedné éry a co přinesl? Na základě předložených argumentů se domnívám, že hry v Los Angeles znamenaly zásadní milník v dějinách olympijského hnutí. Marketingové strategie představené LAOOV se staly základem globálního programu, jenž i ve 21. století poskytuje MOV – nejen – finanční nezávislost. Komericializace má logicky i své záporné stránky, proto je v postmoderní době – snad více než kdy jindy – nutné olympijské hodnoty kriticky rozvíjet, studovat, propagovat, ale zejména bránit. Je třeba mít neustále na paměti, že sport a olympijské hry představují společenský fenomén. Jejich vývoj tak do velké míry odpovídá vývoji západní společnosti, jež určitým způsobem vždy formovala podobu sportovního hnutí. Transformace olympijského hnutí na konci 20. století proto představovala přirozený proces, nutný pro úspěšné zachování olympismu. Navzdory tomu, že jeho současná podoba se podstatně liší od původní vize Pierra de Coubertina, zůstává sport dodnes nositelem morálních hodnot. Kromě radosti z vítězství ale přináší také příležitosti k obchodu. Pro budoucnost her je proto nezbytně nutné, aby olympijské hodnoty zůstaly trvale nadřazeny ekonomickým zájmům.

Los Angeles 1984 představovalo konec jedné éry, ale nikoliv konec samotného olympismu. Komericializace olympijské hnutí do určité míry zachránila, částečně ale předznamenala současné problémy (klientelismus, doping, korupce), jimž bude MOV s největší pravděpodobností muset čelit i v následujících dekadách. Zůstává proto otázkou, zda a v jaké podobě se sportovním funkcionářům podaří provést olympijské hnutí 21. stoletím, je však možné, že právě XXIII. letní olympijské hry v Los Angeles poskytly jeden z potenciálních návodů.

Použité zdroje a literatura

Nevydané prameny

- IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, 79th I.O.C Session, Prague, 15th–18th June 1977.
- IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, 80th I.O.C Session, Athenes, 17th–20th May 1978.
- IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, Minutes of the 83rd IOC Session, Moscow, 15th July–3rd August 1980.
- IOC Archives, International Olympic Committee – Sessions, 84th Session of the International Olympic Committee, Baden-Baden, from 29th September to 2nd October 1981.
- IOC Archives, J-ISL/1, ISL Marketing: general correspondence, *The New York Times*, 25. květen 1985, *Empire Strikes Back*.
- IOC Archives, J-ISL/1, ISL Marketing: general correspondence, *Coke and Olympics: A Traditional Pair, Background Information*.
- IOC Archives, C-J01-1984/34, Correspondence of the Organizing Committee of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles, 1977–1978, Letter by Kenneth Reich to Monique Berlioux, 19 June 1978.
- IOC Archives, C-J01-1984/26, Executive Board of the 1984 Summer Games in Los Angeles: Correspondence and Biographies, Los Angeles Times, Ueberroth Wants a Profit by Penelope McMillan.
- IOC Archives, C-J01-1984/42, Contracts between the IOC and the Organizing Committee of the 1984 Summer Games in Los Angeles, 11th April 1978.
- IOC Archives, C-J01-1984/51, Mascot of the 1984 Summer Olympic Games in Los Angeles: Correspondence and Picture, 21 November 1982.
- IOC Archives, C-J01-1984/43, Emblem of the Olympic Summer Games in Los Angeles: Emblem and correspondence about its protection and

commercialization, Letter by Monique Berlioux to Peter Ueberroth, 4th December 1980.

- IOC Archives, C-J01-1984/51, Mascot of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Correspondence and Picture, The History of the Olympic Mascot.
- IOC Archives, C-J01-1984/33, Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: List of sponsors and information, Friendship in Any Language: Promotional Guide.
- IOC Archives, C-J01-1984/70, Report of Organizing Committee of the 1984 Olympic Games in Los Angeles: First Report to the IOC, Moscow, 16 July 1980.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *Sovětski Sport*, 17 April 1984.
- IOC Archives, C-J01-1984/22, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Letters of protest from the public (in favour of/opposed to), *Ban the Soviet Union Petition*.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Register*, 18. leden 1984, *Defector Says Soviets Will Flood Olympic With Spies*.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *Security at 84 Games: The Defection brouhaha*, 30. duben 1984.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Times*, 10. duben 1984, *The Russians Seeks Meeting Over US 's Violation of IOC Charter*.
- IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *International Herald Tribune*, 15. květen 1984, *Russian Calls Games Pullout Irrevocable*.

- IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The New York Times*, 15. duben 1984, *Olympic Official Presses For Talks*.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *The Pravda*, 16. květen 1984, *Olympics: Truth and Slander* (TASS).
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *New York Times*, 10. duben 1984, *Organizers Respond to Criticism by Soviet*.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Reviews, *International Herald Tribune*, 9. květen 1984, *Russia to Boycott Summer Olympics, Charge U. S. Can't Guarantee Safety*.
- IOC Archives, C-J01-1984/21, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Reviews, *International Herald Tribune*, 10. květen 1984, *Boycott: Olympics of Diminished Quality*.
- IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *International Herald Tribune*, 12. květen 1984, *Olympics: The Wrecking Ball*.
- IOC Archives, C-J01-1984/20, Boycott of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: Press Cuttings, *Herald Examiner*, 5. červen 1984, *With 142 Countries Comming, Ueberroth Says Boycott Failed*.

Vydané prameny

- *Mexico City Olympic Games Official Report Volume Three, 1968.*
- *Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles, 1984.*
- *Official Report of the Games of the XXIIInd Olympiad Moscow, 1980.*
- *Olympic Review, June – July 2001.*
- *Olympic Review, No. 107–108, September – October 1976.*
- *Olympic Review, No. 127, May 1978.*
- *Olympic Review, No. 137, March 1979.*
- *Olympic Review, No. 170, December 1981.*
- *Olympic Review, No. 175, May 1982.*
- *Olympic Review, No. 197, March 1984,*
- *Olympic Review, No. 213, July 1985.*
- *Olympic Review, No. 229/230, November – December 1986.*
- *Olympic Review, No. 292/293, February – March 1992.*
- *Olympic Review, No. 189, July 1983.*
- *Olympic Review, Vol. XXV, No. 2, April – May 1996.*
- *The Games of the Xth Olympiad, Los Angeles, 1932: Official Report.*
- *The Games of the XVIII Olympiad Tokyo 1964: The Official Report of the Organizing Committee, 1964.*
- *The Games of the XXIst Olympiad, Mottréal, 1976: Official Report.*
- *The Official Report of the XIIIth Olympic Winter Games Lake Placid, 1980.*

Denní tisk

- *Los Angeles Times*, 26. září 1977.
- *Los Angeles Times*, 30. srpen 1978.
- *Los Angeles Times*, 1. září 1978.
- *Los Angeles Times*, 19. březen 1980.
- *Los Angeles Times*, 23. leden 1983.
- *Los Angeles Times*, 29. červenec 1983.
- *The Spectrum*, 27. únor 1984.
- *Los Angeles Herald Examiner*, 17. duben 1984.
- *Los Angeles Times*, 17. duben 1984.
- *Washington Post*, 2. květen 1984.
- *San Francisco Chronicle*, 5. květen 1984,
- *People*, 7. květen 1984.
- *International Herald Tribune*, 10. květen 1984.
- *The Register*, 24. květen 1984.
- *Time*, 7. leden 1985.

Odborná literatura

- CASHMAN, Richard – HUGHES, Anthony (ed.), *Stagging the Olympics: The Event and Its Impact*, Sydney 1999.
- CARRACIOLI, Tom – CARRACIOLI, Jerry, *Boycott: Stolen Dreams of the 1980 Moscow Olympic Games*, Washington 2008.
- DAVENPORT, Joanna, *Monique Berlioux: Her Association With Three IOC Presidents*, in: *Citius, Altius, Fortius*, Vol. 4. No. 3, Autumn 1996.
- DOVALIL, Josef a kol., *Olympismus*, Praha 2004.
- FLIPPEN, J. Brooks, *Jimmy Carter, the Politics of Family, and the Rise of the Religious Right*, Athens 2011.
- FRAWLEY, Stephen – ADAIR, Daril (eds.), *Managing the Olympics*, London 2013.
- GIANNOULAKIS, Chrysostomos – STOTLAR, David, *Evolution of Olympic Sponsorship and Its Impact on the Olympic Movement*, in: *Cultural Imperialism in Action: Critiques in the Global Olympic Trust*, London 2006.
- GLAD, Betty, *An Outsider in the White House: Jimmy Carter, His Advisors and the Making of American Foreign Policy*, Ithaca 2009.
- GRASSO, John – MALLON, Bill – HEIJMANS, Jeroen, *Historical Dictionary of the Olympic Movement*, London 2015.
- GUTTMANN, Allen, *The Games Must Go On: Avery Brundage and the Olympic Movement*, New York 1984.
- HILL, R. Christopher, *Olympic Politics*, Manchester 1992.
- KILLANIN, Lord, *My Olympic Years*, London 1983.
- KOLÁŘ, František – KÖSSL, Jiří, *Dokumentace k dějinám českého olympismu, 4. díl 1971–1993*, Praha 2001.

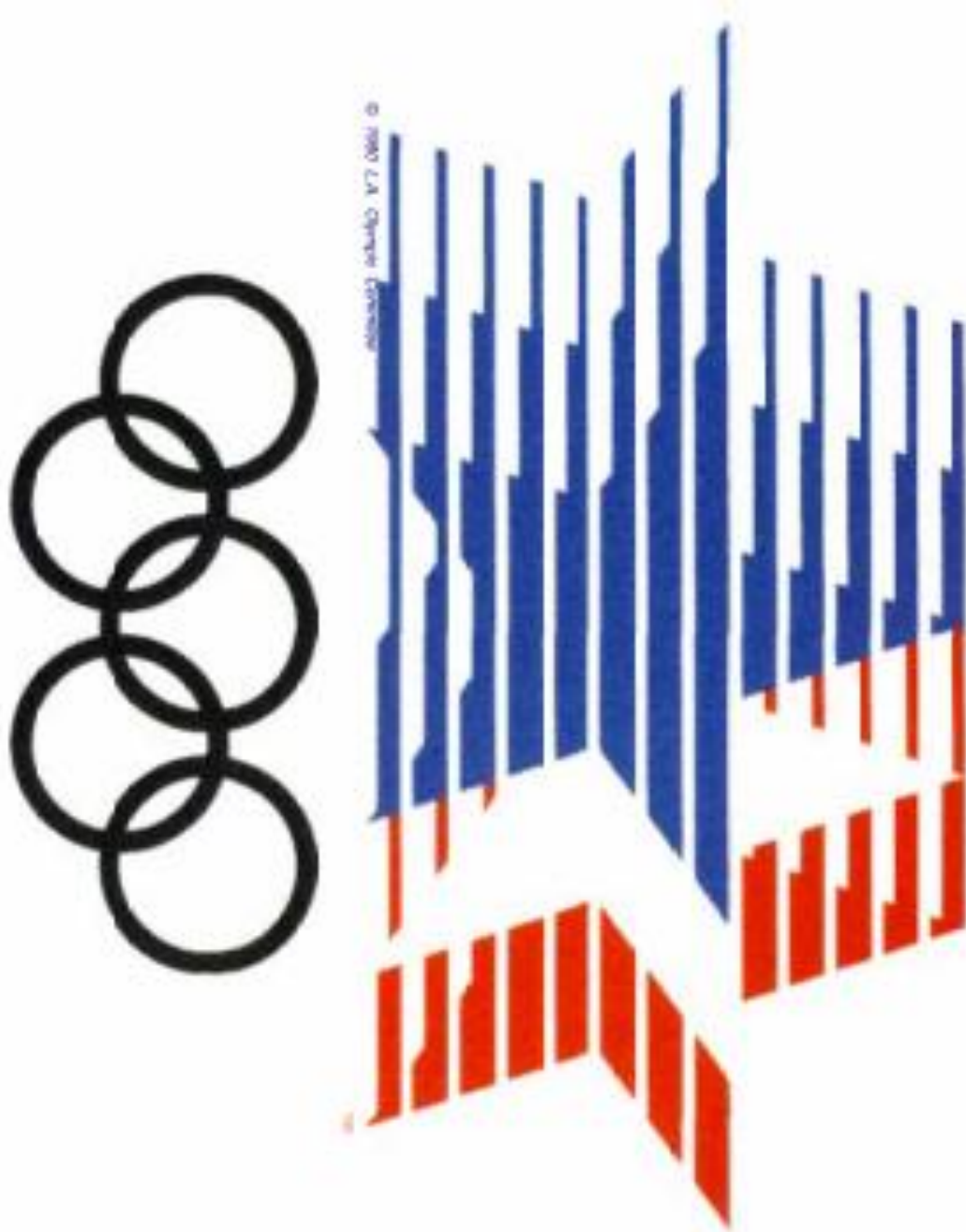
- KOLÁŘ, František, *Bojkoty olympijských her*, in: SLEPIČKOVÁ, Irena – SLEPIČKA, Pavel (eds.) *Sport a Politika*, Praha 2010.
- KOLÁŘ, František, *Boycott or Non-Participation? On the Absence of Czechoslovakia from XXIIIrd Olympiad in 1984 in Los Angeles*, in: *Journal of Olympic History*, Vol. 14, No. 2, August 2006.
- KOVÁŘ, Martin, *Město a hry: Příběh londýnských olympiád*, Praha 2012.
- LOONGEY, Kyle, *Deconstructing Reagan: Conservative Mythology and America's Fortieth President*, New York 2007.
- MACALOON, J. John, *The Great Symbol: Pierre de Coubertin and the Origins of the Modern Olympic Games*, Chicago 1984.
- MARTYN, G. Scott, *An Uncomfortable Circle of Knowledge: An Examination of the Nairobi Treaty on the Protection of the Olympic Symbol*, in: *Global and Cultural Critique: Problematizing the Olympic Games: Fourth International Symposium for Olympic Research*, October 1998.
- MARTYN, G. Scott, *Exploiting the Olympic Mystique: The Origins of the First International Marketing Program*, in: *NASSH Proceedings*, 2001.
- MARTYN, G. Scott, *Toward an Impasse: An Examination of the Negotiations Behind the Inclusion of the United States Olympic Committee in The Olympic Programme*, in: *Olympic Perspectives: Third International Symposium for Olympic Research*, October 1996.
- MILLER, David, *Olympic Revolution: The Authorised Biography of Juan Antonio Samaranch*, London 1992.
- MORRISON, L. Ray, *Government Documents Relating to the 1980 Olympic Games Boycott: A Contents Analysis and Biography*, University of Illinois 1982.
- NOONOVÁ, Peggy, *Když kraloval charakter: životní příběh Ronalda Reagana*, Praha 2004.

- PAČUT, Miroslav, *Politika v dějinách olympijských her*, in: SLEPIČKOVÁ, Irena – SLEPIČKA, Pavel (eds.) *Sport a Politika*, Praha 2010.
- POPOV, Sergej – SREBNITSKY, Alexej, *Who Flouts the Olympic Ideas? Decision of the USSR National Olympic Committee on the impossibility of participation by Soviet athletes in the 23rd Olympic Games in Los Angeles: Documents, Facts, Comments*, Moscow 1984.
- POUND, Richard, *The International Olympic Programme*, in: *Olympic Review*, No. 220, February 1986.
- SARANTAKES, E. Nicholas, *Dropping the Torch: Jimmy Carter, the Olympic Boycott and the Cold War*, Cambridge 2010.
- SEKOT, Aleš, *Sport a politika: sociologická perspektiva*, in: SLEPIČKOVÁ, Irena – SLEPIČKA, Pavel (eds.) *Sport a Politika*, Praha 2010.
- SENN, Alfred, *Power, Politics and Olympic Games, Champaign 1999*.
- TOMLINSON, Alan, *The Commercialization of the Olympics: Cities, Corporations and the Olympic Commodity*, in: YOUNG, Kevin – WAMSLEY, Kevin (eds.), *Global Olympics: Historical and Sociological Studies of Modern Games*, Oxford 2005.
- UEBERROTH, Peter a kol., *Made in America: His Own Story*, London 1986.
- WENDL, Karel, *The International Olympic Committee in Years 1980–1994*, in: *Critical Reflections on Olympic Ideology: Second International Symposium for Olympic Research*, October 1994.
- WILSON, E. Harold, *The Golden Opportunity: Romanian's Political manipulation of the 1984 Los Angeles Olympic Games*, in: *Olympika: International Journal of Olympic Studies*, Vol. 3, 1994.
- YOUNG, C. David, *A Brief History of the Olympic Games*, Oxford 2004.

Internetové zdroje

- http://www.olympic.cz/www/docs/osmus/amaterismus__a__profesionalismus.pdf [cit. 31. 7. 2015].
- http://www.olympic.cz/www/docs/osmus/olympijske_symboly_a_ceremonialy.pdf [cit. 10. 7. 2015].

Přílohy

Příloha č. 1.

Oficiální emblém XXIII. letních olympijských her v Los Angeles: „*Stars in Motion*“ (*Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles, 1984, s. 244.*)

206

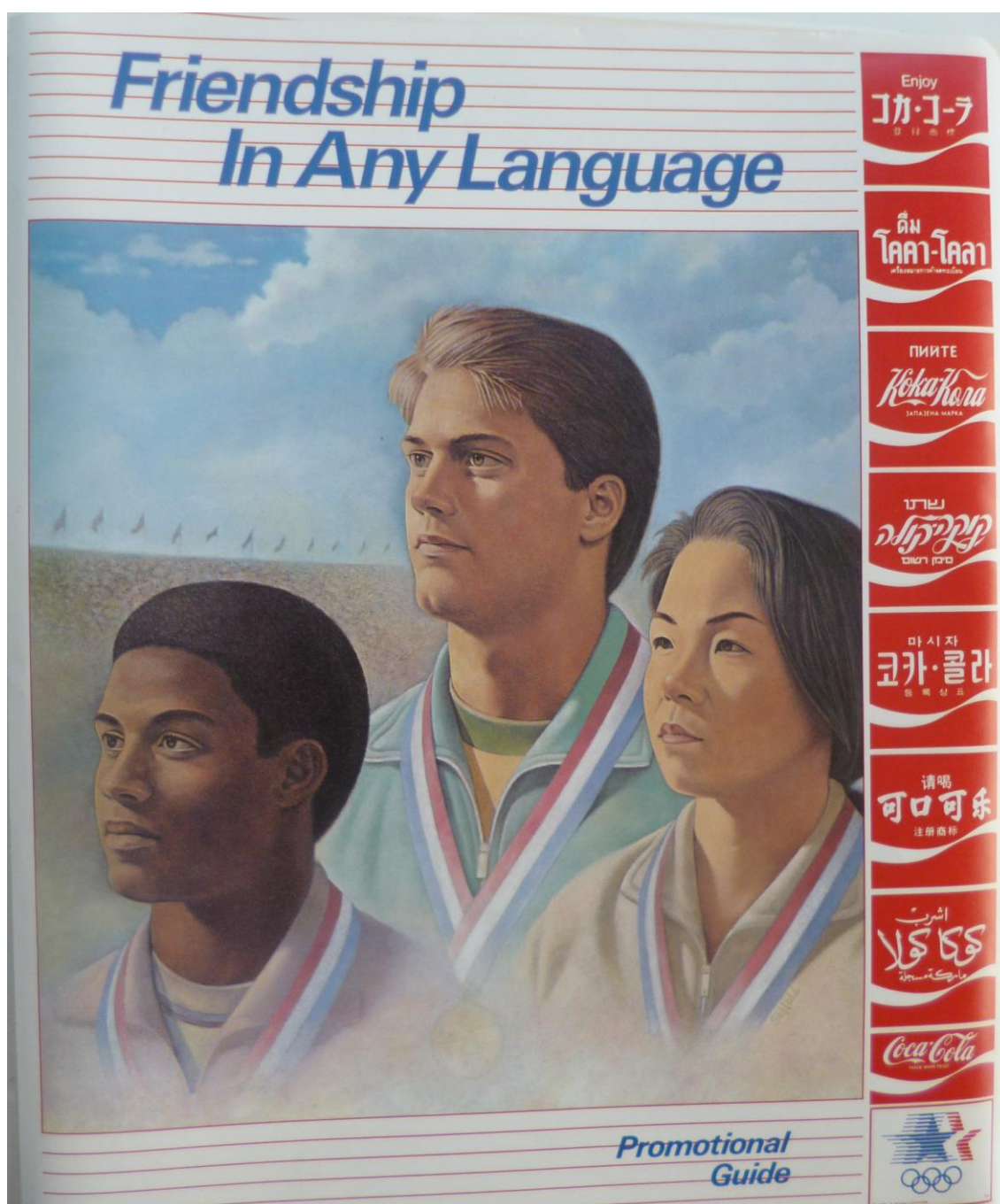
Příloha č. 2.

Oficiální maskot XXIII. letních olympijských her: „*Sam the Olympic Eagle*“
(*Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles*, 1984, s. 249.)

Příloha č. 3.

Oficiální maskot XXIII. letních olympijských her. *Sovětskij sport*, 21. listopad 1982. (IOC Achives, C-J01-1984/51, Mascot of the 1984 Summer Olympic Games in Los Angeles: Correspondence and Picture, 21 November 1982.)

Příloha č. 4.

Úvodní strana „Propagačního průvodce“ firmy *Coca-Cola*.

(IOC Archives, C-J01-1984/33, Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: List of sponsors and information, *Friendship in Any Language: Promotional Guide*.)

Příloha č. 5.

Upomínkové předměty společnosti *Coca-Cola*. (IOC Archives, C-J01-1984/33, Marketing of the 1984 Olympic Summer Games in Los Angeles: List of sponsors and information, *Friendship in Any Language: Promotional Guide*.)

Příloha č. 7.

Peter Ueberroth a Juan Antonio Samaranch na zahájení XXIII. letních olympijských her v Los Angeles.

(<http://www.olympic.org/photos/xaafp002> [cit. 4. 8. 2015].)